

2664

2664

సమీక్ష

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన బిల్వసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రాజమహేంద్రవరము 1-12-1987

సంచికలు 2, 3

— ఈ సంచికలో —

1) భోగినీ వందక కర్పూర్ నిర్ణయము	పేజీ	1
2) బాపరాజుగారి భాష - శైలి		6
3) కందుకూరి ప్రహసనాలు - గుహ్యం మొదటి		9
4) శిథిల శిల్ప వ్యూహాలు (పద్య)		18
5) అంధకపుల ఆత్మప్రస్థానం		14
6) రామాయణ కల్పవృక్ష సాధనాలు		17
7) నేను (పద్య)		17
8) నన్నయ జయంతి		18
9) శ్రీ హనుమదింద్రగంధి (పద్య)		18

రాజాశ్రమ సంచికలో - బాపరాజుగారి సంభాషణాచార్యులు, అశ్వధాటి, కరజన మనోవిరాజితం, అంధక సాహిత్యంలో ప్రార్థన స్వప్నాలు, వేనుంట చితిచింత, మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12.00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6.00.

విడితతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : ఎద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

భోగినీ దండక కర్తృత్వ నిర్ణయము

- శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులు కర్నూ, ఎం. ఏ.

పోతన మహాకవి (1) వీరభద్రవిజయము, (2) నారాయణోత్తము (8) భోగినీదండకము, (4) భాగవతము నను నాల్గు కృతులను రచించిన దండక రచన యందుఁ బోతన ముక్కువ యెక్కువ. వీరభద్రవిజయములో వీరభద్ర దండకమును (పీ. వి. 4-180) భాగవతము నందలి తృతీయదశమ స్కంధములో (8 స్కం - 208; 10 స్కం - 1 - 1283) రెండు కృష్ణదండకములను రచించినాఁడు. భాగవత దండకములకు భోగినీ దండకమునకు బోలిక లెక్కువగాఁ గలవు. శ్రీకృష్ణార్చన క్రీడలో నున్న సింగభూపాలు నొక మేడలో నుండి భారతవ్యవహారి మోహించి తన్ను సింగ భూపాలునితోఁ గలుపుమని తల్లితోఁ జెప్పట, వేద్యమాత తన మోటునకు బుద్ధులు చెప్పట, చివరకు మన్మథసంతాపమునొందిన పారకవ్యను సింగభూపాలునితోఁ గలుపుట, సింగభూపాలుఁ డా భోగినీ నాదరించుట యింతలి యతి కృత్తము.

దండకనాయకుడు

‘వసంతావనినాథ సునీతితావత్తవంశోః ... సింగభూపాలు ... కుమారాన్నపోతావని నాథ మానవ ... సర్వజ్ఞ సింగమౌనాథుం పోత

మాంబాలసద్గర్భసంజాతుడై .. రావు సింగమౌనాథ పౌత్రున సమీచిన రేచర్ల గోత్రంబు జాతాత్మ మిత్రున్ . సర్వజ్ఞ సింగోర్వరాధ్యక్షుఁ అను దండక పంక్తులను బట్టి యీ దండక నాయకుఁ డైన సింగభూపాలుఁడు రేచర్ల వంశజుఁ డనియు, రావుసింగమౌనాథుని పౌత్రుఁ డనియుఁ బోతమాంబాకుమారాన్న పోతావనినాథుల పుత్రుఁ డనియు, వసంతావని నాథుని సోదరుఁ డనియు స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది.

రసార్ణవ మధాకరము, రత్నపాంచాలిక, సంగీత రత్నాకరవ్యాఖ్య మొదలగు గ్రంథములు రచించి మల్లినాథ, విశ్వేశ్వరకవి చంద్రాచల నాదరించినవాఁడు మొదటి సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు. అన్నమాంబావనినాథుల లీతని జనన యుగము. జీవగిరి యుగవాఁడు.

అన్నమాంబా విభాగతా,

తస్యాపీ దరణీ పతేః ।

దేవీ శివా శివస్యైవ,

రాజమాశే ర్మహాజ్జ్వలా ॥ (1-24)

తయోరభూతాం పుత్రౌ

ద్వావాహ్యో దేవగిరిశ్వరః ।

ద్వితీయ స్పృద్ధితీ యోఽసౌ,

యశసా సింగభూతతిః ॥ (1-26)

తస్మిన్ కావతి సింగభూమి రమణే

మృచున్న పోతాత్మకే (1-28)

అని యీ విషయములు రసార్ణవ మధాకరమునందు స్పష్టముగాఁ గలవు.

ఇతని మనుమఁ డగు రెండవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడే భోగినీ దండకమున కర్చింపఁబడిన వాఁడు. పోతమాంబావనినాథుల లీతని జనన యుగము. వసుంతావని నాథుఁడు తమ్ముఁడు, ‘జెలుగోటి తారి వంశావని’ యంటి విషయము స్పష్టముగాఁ గలదు.

‘ఆ యన పోతమనేనికి సర్వజ్ఞ సింగమనేడును, వసుంతరాయఁడును బుట్టిరి. అందఱు జగల విద్యాభ్యాస పాపగుణములు నూటి మీఠఁగఁ దోడు మాపి నాఁడు .. శ్రీనాథుఁడని సర్వజ్ఞుని సమ్ముఖమునకు పోవుచు భారదాంబను బ్రాశ్నన చేసిన పద్యము

‘దీనారటంతాఁ దీర్చ మాడించితి

దక్షిణాధకు మాత్యాలలాల’

దీనిని బట్టి ద్వితీయ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలపోతనశ్రీనాథులు సమకాలికు లని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ రెండవ సర్వజ్ఞ సింగమనాయని కాలము 1400 - 1470. పోతన భోగినీదండకము నందు కర్చింపఁబడిన రెండవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడే శ్రీనాథుఁడు దర్శించినట్లు శ్రీ జేమూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, శృంగార శ్రీనాథ ములో నిరూపించినారు.

పోతన కాల నిర్ణయము

ఇది యింటుండేగా శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు రచించిన కాలములు దారుమాలు చేసి, పోతన శ్రీ పాథ సింగభూపాలు యొక్క కాలములోని వారు కాలనియ్య, భాగినీ దండకము పోతన విరచితము కాదనియు, నన విద్వాం తము చేయుట మహాపాపము వారు నిర్ణయించిన కాలములు సరియైనవి కావు. పోతన కాలమును నిమగ్నము తలకొని విధముగా నిర్ణయించినారు

భాగవతపీఠాచార్యులు	1872-1450
కందుకూరివారు	1400-1460
వంగూరి సుబ్బారావుగారు	1480-1520
చాగంటి శేషయ్యగారు	1450-1510
శేషాద్రి రమణ కవులు	1875-1440

దీనిలో భాగవతపీఠాచార్యులు, శేషాద్రి రమణ కవులు నిర్ణయించిన కాలమే సమంజసమైనది. పోతన కాలము 1870-1450 అని నిర్ణయించుట కన్నియో యాధారములు గలవు.

పెనకొండులో పురశాసనము

‘తిస్సానతో వేదస్మృత్య మౌచ
క్షీతికతో లభ్య మహావిభాగః ।
శ్రీశాండపత్నీం నిజ రాజధానిం
కృత్వా సుఖీ దీప్యతి ధర్మ ధుర్యుః ॥

మంచారెడ్డిరాజ్యమునకుఁ గొండపల్లిరాజు ధాని. మంచారెడ్డి కొండపల్లి రాజ్యాధిపతి యైన కాలమున సకల భాషావనితా మూర్ధాపి క్షుణ్ణి, విద్యనిర్మలాశ రాజాస్థాన సుధాంభోధి తూర్ణచంద్రుఁడు, గద్వల శ్రీరాగకవి, పద్మశ్రీ కాళిదాసకవి యైన పోతనాశ్రయ విద్యుత్ప్రసాద శ్రీమధ్య పురము పెనకొండులో పుర మును కేర దాన మిచ్చెను.” (కొల్లపాటి వారి శ్రీనాథుఁడు పుట. 82)

బాణుని గద్యములవంటి గద్యములు భాగవతములో పెక్కుచగాఁ గలవు. కాళిదాసునిధార, ప్రసాదగుణము, భావ గాంభీర్యము భాగవతములో సర్వత్ర కన్పట్టును. కాళిదాసుని యందుమఱి స్వయంవరమును దృష్టి యందుంచుకొని పోతన భాగవతములో దళమస్కంధోత్తర భాగమునఁ జిత్రిరేఖ యాపకస్వరూప జీత్రపటములు చూపు సందర్భములో రాజమహార వర్ణన పద్యములను (10-2-847 .859) రచించినాఁడ మంచారెడ్డి రాజ్యకాలమునఁ జోతనాశ్రయ విద్యుత్ప్రసాద భాగవతకర్త యగు బమ్మెరపోతన తప్ప సంస్కృతాంధ్ర కర్ణాట వాఙ్మయము లలో మణియొక్కఁడు లేఁడు. కావునఁ బ్రతాపనాథులఁ జెప్పఁబడిన విద్యుత్ప్రసాద బమ్మెరపోతనయే యని యంగీకరింపక తప్పదు. పెనకొండులో నేమారెడ్డి తమ్ముఁడు మంచారెడ్డి కేమారెడ్డి రాజ్యకాలము 1402 - 1420.

శ్రీకృష్ణదేవరాయ లామ కమార్క దలోఁ బోయి చూడ్పిఁజేసి జని యించు జగంబు వసించు నిజగం బెవ్వని యందు’ (అ. ౩ క 6-48) అను పద్యములోఁ జోతనగారి “ఎవ్వనిచే జనించు జగ మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై” (భాగ. ౩-78) అను పద్యము ననుకరించి నాఁడు

రాయవాచకము నందు “విద్యావగర మందు వీరస్వసించారాయలవారు బ్రాహ్మ ముహూర్తాన లేచి ఆరద్యుల నామో వసలునట్లు, ఆధ్యాత్మ సంశ్రితలను, పాండవగీతలు, శ్రీమదగీతలు, గజేంద్ర మోక్షం, భారతసావిత్రి, దధివామన స్తోత్రము, గంగానదీగుణమును నదీ స్తోత్రమును, భాంతం, భాగవతం, రామాయణం, మునుకుందస్తుతి, అత్తార స్తుతి, భీష్మస్తుతి, సంజయనిసీతి, విదూర నీతి, చాణక్య (చాణూకీ) నీతి పద్య నీతి, మొదలైనవిన్ని, నీతికైరాగ్య శతకం

పురాణశ్రవణమున్న రాజనీతు అన్నియు విని” అని కలదు. దీనినిబట్టి వీరనరసింహ రాయలు విగడి గ్రంథములో నాంధ్ర భాగవతము కూడ నుండె నని తలంప వచ్చును. దీని కుపోద్బలకముగా రాయ వాచకమునదే కర్తృత్వరాయలు విగడి నీతి పద్యముగా ‘మలఁకలు మా ప్రచారములు మా ముఖులలో విడువపూయారములొ’ (భాగ. 10-1-69) అను పోతన భాగవత పద్యమును స్థానాపతి యుద్దాహరించి నాఁడు. కాబట్టి 1500 నాటికి భాగవతము మిక్కిలి ప్రచారములో నున్న గ్రంథ మని తెలియుచున్నది.

కబ్బాసన గుకవి కంజలి యొసర్పి యుభయకు మిమ్రుననవహస్త యెగలి మోడ్చి శంభుదాసుని సోమ భాస్కరుఁడలించి యాంధ్రవాగ్భావతకర్త నభిసరించి (రామా-1-10)

అని రామాభ్యుదయములో నయ్యల రాజా రామభద్రుఁడు పోతనను స్తుతించి నాఁడు రామభద్రుఁడు రాయల యాస్థాన కవియే యని కాకర్ల నరసింహముగారు రామాభ్యుదయ వీతికలో నిరూపించి నారు.

‘నాచనామోక్త్యు సోమ శ్రీనాథుఁ జెమ్మ పూడి యగురకు బమ్మెరపోతరాజు శంభుదాసు మోక్షి భాస్కరుఁడు నాని యైన గుకవుల కెల్ల నెయ్యమున నెరఁగి’ (చి.భా 1-8)

అని చిత్రభారతములోఁ జరి కొండ ధర్మన్న పోతనను స్తుతించినాఁడు. చరి కొండ ధర్మన్న కాలము శ్రీ శ. 1508 - 1-12 నకును ననియు, జిత్రభారతము శ్రీ శ. 1508-1512 జదును రచితమయ్యె ననియుఁ జాగంటి వారే నిరూపించినారు.

తైలవకవి శ్రీరంగ మహాత్మ్యములో

లలిత కవిత్వరేఖ సఖ తత్వము కొండ నశేష కిల్పించు బుఖఁ జొరఁగించి నిత్యముఖ మాలములై హరి భక్తిదంబులై

వెలయు పురాణ సత్కథల

వేద్య రచించి జగత్ప్రసిద్ధులై

పొలును మహాత్ములన్ గుకవి

పుంగవులన్ బ్రతులించి వెండియున్

రహి నిక్కిన కవిత్వం దహ

తహా జొక్కిన నృపులచేత దగ

సత్కృతులై

మహిఁ జక్కిన కళిలందును

వహి నెక్కిన కవుల నేటి వారల

(బ్రిటిష్. (క్రింగ-1.8.9)

అను పద్యములలోఁ బోతనను శ్రీనాథుని
స్తుతింపుటయే కాక; పోతన భాగవత
మును శ్రీనాథుని కృతులను నెక్కినగా
ననుకరించినాడు. పోతనకవి కాలము
1876 - 1460 అని క్రింగచార్యుగారు
నిశ్చయించినారు. ఇంక భాగవతము
నందలి కథల స్ఫుంధములను బూరించిన
యేర్పూరి సింగయ, వెలిగిందల నారయ,
హరిభట్టు రాచమల్లు కవులు (నందియ
మల్లయ - ఘంట సింగయ) మొదలగు
కవులందఱును 15 వ శతాబ్దియు క్త
రార్థమునం దున్నవారు కాబట్టి భాగ
వత రచనము 15 వ శతాబ్ది పూర్వము
నందే యనఁగా 1400 నాటికి పూర్తి
యైన దని యంగీకరింపక తప్పదు పోతన
క్రి.శ.1870 ప్రాంతమున జన్మించి 1885-
1890 మధ్యకాలములో పీఠభద్ర విజయ
మును, 1400 ప్రాంతములో నారాయణ
శతకమును, 1425 - 1450 మధ్యకాల
ములో భాగవత పురాణమును రచించె
నని స్థూలముగా నిర్ణయింపవచ్చును.

రెండవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు
1425 సుందర్పరమున సింహాసనము నధి
ష్ఠించెట్లు నేలటూరి వెంకట రమణయ్య
గారు నిరూపించినారు.

శ్రీనాథుని జననము 1860 - 1870
మధ్యకాల మనియు మరణము 1450-60
మధ్యకాల మనియు విమర్శకుల యాశ
యము. కావునఁ బోతన-శ్రీనాథ-సింగ

భూపాలుఁడ సత్కాలికు లని నిర్వివాద
మగు సిద్ధాంతము. ఇంక భోగినిదండకము
పోతన విరచిత మనుటకు గల బహిరంగ
ప్రమాణములను బరిశీలింతము.

బహిరంగ ప్రమాణములు -

(1) వెల్లంకి తాతంభట్టు తన కవి
చింతామణిలో 'భోగినిదండకము - ఏల
రేలున్ బగభృక్ విచారింప' నను పంక్తి
నుదాహరించినాఁడు కావున 15వ శతాబ్ది
యు క్తరార్థమునకు ముందే భోగినిదండ
కము వ్రసిద్ధమైనట్లు తెలియుచున్నది.

(2) వెంకటగిరివారి వంశావళిలోని
శ్రీతిలోన సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు
బలవెరి సున్నతి పాపపుండు
లలిఁ గావ్యనాటకాలంకార చతురండు
సకల కాస్త్రార్థ విభాగసుండు
వలసిప్పు సింగభూపాలయ నామక
గ్రంథంబు రచియించె గౌతుకమున
మును భాగవతమును దెనుఁగుచేసిన యట్టి
బమ్మెర పోతన బాగు విజయ
దనకుఁ జెప్పిన భోగినిదండకమును
వెలయ శ్రీనాథనామక విప్రవరు డు
కొరి చెప్పిన పద్యములో కొని ముదాప్తిఁ
జెంతుతో వారి మన్నించి చేరు వడసె.

అను పద్యము బమ్మెరపోతన సింగ
భూపాలునిపై భోగినిదండకమును జెప్పి
నట్లు స్పష్టముగా జెప్పుచున్నది

(8) ఈ విషయమునే శ్రీ టి. రామా
రావుగారు కూడ నిట్లు చెప్పినారు.

*It is highly interesting to
learn that the eldest of them
(Sarvajna Singama Naidu)
was greatly learned in San-
skrit Literature, Poetry,
drama, Logic, grammar and
rhetoric and that he himself
composed a work on the last
mentioned subject called
Singa Bhupaliyam. His court*

*it said to have been adorned
by several poets among
whom were Bammara Pota-
razu who translated Bhaga-
vatam in Telugu and Srina-
thudu, the Telugu translator
of Naishadham Sarvajna
Singama Naidu formed sub-
ject of composition by the
former called 'Boogini Dan-
kam' and some stray verses
by the latter. (Biographical
Sketches of the Rajahs of
Venkatagiri pages 26 - 27:
Ed 1875.)*

(4) శతకకవుల చరిత్రలో క్రివంగూరి
గుమ్మరావుగారు—

"పరిషత్తులో నెం. 218^వ నాక లేఖ
వఁడు భోగినిదండక నారాయణ శతక
మునఁ గలిపి వ్రాసికొని యట్లు వ్రాసి
నాఁడు. 'ముప్పూరి బాలమరాళా కొమార
ుఁడు పెదవెంగయ వ్రాసిన నారాయణ
శతకం, భోగినిదండకము.' ఒక లేఖ నీ
లేఖకుఁ దివిరెండును పోతన్న తన విని,
వాడుక నలన నట్లు వ్రాసెనేమోకి దండ
కము చివర పోతన్న వ్రాసినట్లు చెప్పు
టకు వీలైన పద్య మున్నది' అని వ్రాసి
నారు. ఒక్క పెదవెంగయయే కాదు.
ప్రాచీన పండితులందఱునట్లే తలంచి.
వెల్లంకి తాతంభట్టు కూడ 'నెలయన్
నిర్మలమైన' (నా. శ. 8; క. చిం. 1.80)
అను నారాయణ శతకపద్యము మదాహ
రించి దానికి వెనువెంటనే భోగినిదండక
పంక్తి (క. చిం. 1.84) నుదాహరించి
నాఁడు.

(5) 'పండితకీర్తనయుఁ డగు బమ్మెర
పోతన' అను దండకాంత పద్యములో
దండకకర్త పోతన యని స్పష్టముగాఁ
గలదు. దండకాంతపద్యమును శంకించుట
మహాపాపము.

భోగినీదండక తేరి సర్వ విధముల
భాగవత కవిశాస్త్రవీరిఁ దులకూని
చున్నది. భోగిననుఁ బ్రియమైన యం
తానను ప్రాపములు, ముక్తపదగ్రస్త
ములు, యమకములు, పలుకుబట్టి, పద
సేర్పనము భోగినీదండకములోఁ బుచ్చు
తముగాఁ గల్గును. వానిని గ్రమముగాఁ
బ్రదికిరించును

ఈ దశావక్ పంక్తి లన్నియు ముక్త
పదగ్రస్తములు. ఇట్టి ముక్తపద గ్రస్త
ములు గల గద్యములు భాగవతము నం
ద్రమృతగాఁ గలవు.

(౩) మున్నే బ్రహ్మర విందయి
 పన మహిపాల హస్తర విందయి
 పేడు లీలరవిందయి నె యుంపుబో,
 క్షురరయి నైనన కుభాశారు వక్షో
 తరయి గైగోందుబో. (భో.దం)

నవాడి! నే గన్న-వైజయంతిక నైన
 పిని చేయకుం గదా! కంగమందు
 బోడి! నే గన్న- లీతాంబరము నైన
 యియ్యకుండు గదా! శేను నిండే
 నియి! నే గన్న- నాగుభవనీ నైన

(8) వల యిటైతి శ్లోగజే (భా.చం)
భయం శ్లోగజే యాశ్చరా

గోకిలారావ దంభోలికన్ (భో.చం)
మలఁగున్ మెల్లని గారికిన్ బలురట
స్మృత ద్విరేఫాలిక్
దలఁగున్ గోయిలమోతకై యులఁగు ను
దల్లిర సంతాపలన్.

(భాగ-7,215)
(8)వీరి 'రేలుంపగళ్ళు' విచారంపై
జాలింపవే. (భా. దం) నభోపేథి నాభి
ప్రదేశంబు 'రేలుంపగళ్ళు' నిమేషంబు
లదభోజ (భాగ-10,1-1288)

(7) ఈవారములో మనోరాములన్
8 తనవారములం గాని నిక్కంపుఁ
వారములం జేసి గారాములం జిక్కిరే
(భో.దం.)

ఇట్టిపద్యములు భాగవతమానం విలక ను
గలవు.

రాజపురి విమలఁడైన పోతన యీ
దండకము నందుఁ గూడ రాజమాచలము
గావించుట గమనార్హము. పోతన భక్తి
భుక్తుమలందుఁ బారవశ్యమున, సమాధి
నీటి కొందినట్లే రాజ ప్రసంగము వచ్చి
నపు డుద్దేశము చెందును. 'కుశల కిచ్చి
యప్పడుతుఁ గూడు భుజించుట కంటె';
'కర్ణాట కిపాత కీవతుల'; ఇప్పుడుకేకేకరా
ధముల కిచ్చి' (బాగ - 1 - 18); 'సోఱి
చుట్టఁగ నేటికి రావవారికె' (1.467)
'పొడువారొద్దదానములు పుచ్చుకొనంగ'
(1.468); 'ధనమదాంధుల కొల వేళి
తాపసులక' (2.21); 'జగతి మిఁక
రాజ శబ్దము లేకుండ' (9.436); 'అట్టి
నృపాలకీటులు' (10.2.208) మొద
లగు వాక్యములు ప్రమాణములు,

(10) ఏవేళ ఫాలంబునకు గుంతల్లోని
లల్లాడు, సేవేళ మైదీగెయ్యకు పోయి,
(ఫో. ౬౦)

దేశీ సుకుకోర్కీ తీగలు వీడంగ
వెలదికి మెడికిగ వీడగ వోడగ.

(భాగ.10.1.1090)

(11) వాయుశేఖరగ్రామ సేమాది
నానా మహాదాన 'చంగున్' (భో.దం)
ఉజ్జ్వల నిలాంగుఁ గనన్నిచంగుఁ
గుహా 'చంగున్' రజా భంగునిన్,

(భాగ.10.2.168)

(12) ఉల్ల సత్పుల్ల మందార రాజన్య
రందంబు నందంబున్ గ్రోలు మత్తలి
దుత్తూరముగ్గోరునే? (భో.దం)
మందార మకరంద మాధుర్య మనఁ జేలు
మధుసంబు వోవునే? మదనములకు

(భాగ.7.150)

నీరదాగమ మేఘ నిర్యత్పయః పాన
చాతకం చేగున్? చాటిపడెను

(భాగ. 10 2.257)

(18) కొడండ్డిమై దండిమై తూడియై
చాణియై (భో.దం.)
ప్రళయగ్ని చ్చట భంగిఁ గుంభి వివళిం
పంబాల్మినింహకృతిక
చెంచుక రామఁ డిలెకు వెంట నడచెన్
బుద్ధీశలం బెల్ల నా
కుత్తిమై కంగఁ గురారియై కవదియై
కొం యై కాండియై
ఛలియై సాపాసియై మృగాజన మనో
జ్ఞ శ్రోణియై తూడియై.

(భాగ.9 444)

పండిత కీర్తనయుఁడగు
బమ్మెరపోతన యా మధాంకుమారి
రాండ్ర కలదలంబు నిధి
తారక మై విఙ్గిల్లి భోగిని
దండకమున్ రచించె బలు
దాన విహర్తృ రావునింగభూ
మండల భర్తృకన్ విమత
మోననాథ మదాన హర్తృకన్.
ఇది దండకాంత పద్యము. 'ఆచంద్ర
తారార్కమై యొప్పుచుండున్' అను
దండకాంతిమహాకవ్యమే యీ పద్యము
నందలి రెండవ పాదముగా విస్తరించినది.

సరిగా నిట్టి పద్యమే భాగవతములోఁ
గూడఁ గలదు.

స్వస్తి జగత్త్ర యీ భువన
భావన కర్తృక హామూత్ర వి
ధ్యస్త నిలిప భర్తృక ను
దారపద వ్యవహర్తృక మునిం
ద్రస్తుత మంగళాధ్యర వి
ధాన విహర్తృక నిరర్హిత
న్యస్తమవర్త మూత్ర పరి
హర్తృక దానవలోక భర్తృకన్.

(భా.1.8.45)

శ్రీగురరాడ శ్రీరామమూర్తి గారును,
శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు నీ పద్య
ములోఁ 'బండిత కీర్తనయుఁ' డని
యాశ్చిత్తాఘయుండుటచే, 'బమ్మెరపోతన'
యని ప్రథమ పురుషములో నుండుటచే
నిది పోతన విరచితముగా దని సందే
హించుచున్నారు. శ్రీనాథాయుజ చేసి
కొన్న యాశ్చిత్తాఘలోకతాంశముకూడఁ
'బండిత కీర్తనయుఁ' డన్న వాక్యములో
లేదు. ప్రథమ పురుషమున వాడుటయుఁ
బ్రాచీన సంప్రదాయమే. పోతన యే
భాగవతమునందుఁగూడ 'బమ్మెరపోతరా
జాకండు భాగవతంబు జగద్ధిలంబుగన్'
(భాగ.1.18) అని ప్రథమ పురుషమున
వాడివారు. 'వాల్మీకిచ్చని పుంగవమ',
'మను మేకాగ మూసీనమ', 'ముని
ముఖ్యః పరాశరః', 'నన్నయభట్టు లేనం
గుఁన్', 'రవివలకేభరుండు కవిరాజభిఖా
మణి', 'సత్కువి పార్వభౌముం డగు
శ్రీనాథకవిరేణుని కృపావిశేషంబునం
గాంచి అని వాల్మీకిశ్లోమనువు, పరా
శరుండు, నన్నయభట్టు, నన్నయోధుండు,
శ్రీనాథుండు మొదలగువారు ప్రథమ
పురుషమున వాడినారు. కావున దండ
కాంత పద్యముకూడఁ బోతనదే యనియు,
భోగినిదండకము పోతన కృత మే
యనియు నిశ్చయమగుచున్నది.

శ్రీకృష్ణుండుకూరివారు, శేషాద్రిప్రముఁ
కవులు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు,

సింగలి తత్వీకాంతముగారు, దివాకర్ల
వేంకటాచార్యునిగారు, ఆరుద్రగారు మొద
లగు సాహిత్య చరిత్రకారులందఱును
భోగినిదండకము పోతన కృతి యనియే
భావించుచున్నారు. కాలములను దారు
మాటు చేసి, భోగినిదండకము పోతన
విరచితముగా దని నిరూపించుటకు
మిక్కిలి శ్రమపడిన వంగూరివారు,
చాగంటివారును గూడఁ జివరవ భోగిని
దండకము పోతన విరచిత మనియే యంగీ
కరించిరి. వీరి వాక్యములను జూచుఁడు.

“కావున నిది పోతన్నదే యనుటకు
దగినంత నిదర్శనములే దనియు, నొక
వేళ బోతన్న ప్రాసినను దండకరచననా
నందు దోషముగాని, యాతని నియం
భంగము కాని కలగలే దనియు మన
చేయుచున్నాను.”

(కళకళపులచరిత్ర-117 పుట)

'ఎట్లయిన భోగినిదండకమును పోతన
మాతృకండు రచించలే దని నిర్ధారణ
చేయుటకై శ్రమపడుట కా యుద్దేశమే
కాదు ఆ దండకమును రచించె ననినంకి
మాత్రమున నాతని స్వభావమునకుఁ గల్గి
కము రాదు. యావనమునఁ బ్రతి
ప్రోత్సాహముచే నట్టిదండకము నాతఁ
చేసె ననిన నందు దోషము లేదు. ఆ
దండకమునకు నానుకండు రెండ
సర్వజ్ఞుఁ డనట నిశ్చయము. ఆకాలము
నెందఁలో ప్రభువులు, మంత్రులు, వేదా
లంపటత్వము దోషముగాఁ దలంపలేద,
సింగదా గౌరవముగా భావించుచుం
రని మన కనేక కావ్యములవలనఁ జెలియ
చున్నది.' (కవికరంగిశ్రీపరిపత్తి పుట,

తన కావ్యములను సరాంశికము చేయ
పోతన భోగినిదండకము నెట్లు రచిం
నని కొందఱు శంకింపవచ్చును. వీరభ
విజయ. భాగవతములను రచించిన పోత
భోగినిదండకము నుద్దగ భముగాఁ దల
పను లేదు. సింగభూపాలున కంఠికిమిచ్చి

కట్నూర తాంబూల బాంబూనాథరణం బలను గ్రహించను లేదు. సింగభూపాలుడు చేతనాలోలు దగ్గుట తెలిసికొని, యతనికి నీటి అత్తలై పోతన యాదండ కము వాశువుగాఁ జెప్పె ననియు భాగిని దండకమును విన్న సింగభూపాలుడు సిగ్గుచెంది పోతనగారికిఁ జూచాభివందన మొనరింపఁగా -

రసివలెనవారు రమణుల కొకచేత
వంగుటెల్ల ఘృత రసంబు
ఈ రసమున విల్లువారిక వంగదా?
చిత్తజాతమాత! సింగభూప!

అని పోతన బదులు చెప్పె ననియుఁ బెద్దలు చెప్పుదురు. ఇందువల్ల నీ దండకములో 'రాజులో బహువ్యాకృత' నీర నుర్వారులే! యనుట సంభవించినది కాఁబట్టి పోతన భాగినిదండకమును రచించుట నిర్వివాదము.

దండకవిశేషములు

పోతన మహాకవి యాంధ్ర వాఙ్మయములోఁ బ్రత్యేక దండక కృతి రచనకాద్యుడు. ఆంధ్ర సాహిత్యము నందలి దండకములలో భాగినిదండకము మిక్కిలి శైల్యుడి. ఈ దండకము సంగం శృంగార వర్ణనములు గాని, యశోలపద ప్రయోగములు గాని లేవు. ఇందు రెచర్ల వంశీయులకుఁ గల 'రాయచాప త్రముల్', 'గాయ కోవాళి' రాయకుండాల హర్షము' మొదలగు దీర్ఘములు పేర్కొన బడవని. సింగభూపాలుడు పాండ్యభూపాలుని రాజులకు జయించు యే కాక యతఁడు 'భావ విశేషంబుల శేషుతో నై న భాషించు' 'వాని వాణిని మహావాణి కావున్న' దని పండితుఁడుగా వర్ణింపఁ బడినాఁడు.

పోతన మహాకవి 'ప్రహేషించు' నను పదము నిం చెప్పినగాఁ బ్రయోగించి వాడు. శబ్దరత్నాకరము నం దీ పదము

(తీరువారు 9వ పేజీలో చూడవచ్చు.)

బాపిరాజుగారి బాష - శైలి

- (1) బి. సిన్యన్తు ఎం. ఏ. పి. హెచ్. డి.

భాష పొందర్య పరిపోషణలో, శైలి వివ్యాసంలో బాపిరాజుగారు సిద్ధహస్తులు. భాషలో, శైలిలో ఆయన ప్రవర్తించిన శిల్పచాతుర్యం అనన్య వాచాన్యం.

"బాపిరాజు కల్పనలు మనల్ని మరొక జగత్తులోకి తీసుకొనిపోయినవందవరకును అట్లే ఆయన భాష కూడా మృత్యువంశము మించి. ఆయన శబ్ద లాఙ్ఘ్యమే మనలను పవనం పొందింపజేసింది. ఆయన శ్రీధ మంగా కవి, అటు సర్వోత్తమ చిత్రకారుడు. ఆయన కథలన్నిటా కనిపించేటూ అదే. ఆయన విస్తృతమైన మనలను అధికంగా ఆకర్షించేవి ఆయన భాషే!" బాపిరాజుగారి కథల్ని ఎరుగని బాంబూడు, ఆయన భాష మృదు మధురంగా, సులభమందంగా, సౌమ్యమార్గంగా, కనువియ్యాగా ఉంటుంది. వీరి వచన రచనలోని భాష, ముక్కుమలాడుతే లాక్కుపోయినట్లు ఉంటుంది. అందుచేతనే "బాపిరాజుగారి భాష కొండచరియలో పవనం చేసెలయేట వంటిది" 2 అని శ్రీ మండలి వాగధూమణిర్యగా రివ్వారు. ఆయన భాషలో వచన రచనలే అకనిక ఉత్తమమని కలు తేకాయి.

వీరు తమ కథాసాహిత్యంలో వ్యాకరణం, గ్రాంథిక భాషలు రెండింటినీ వాడారు. సాంఘిక కథల్ని వ్యాకరణిక భాషలోను, కళాగంగ కథల్ని గ్రాంథిక భాషలోను వ్రాశారు.

పాశ్చాత్య చిత్ర భాష.

వీరు తన కథల్లో ఆయా పాత్రలకు అనుగుణంగా పాశ్చాత్య భాషను ఉపయోగించి పాత్రలకు తద్వారా కథలకు సహజత్వం కలుగజేశారు. ఆయన సజీవ పాత్రల్ని సృష్టించి, పాత్రపోషణలో పతా

కస్థాయికి చేరుకున్నారు. నిర్దిష్ట కథలో విచ్చిగాడి భాష ఇందుకు పరమోదాహరణం.

"మీరు చల్లగా వుండాలి, నేను పచ్చగా వుండాలి, మీ ధాన్యాలు బాగాది నిండాలి, మీ వత్సాగించి ధనవర్షం జరిగాలి. ఇహ! విజయాధిప!! దిగ్విజయాధిప!!! మీ రెప్పుడూ రైలు ప్రయాణం చేస్తూ వుండాలి బాబూ! 3 శైలి.

'శైలి' అనుపదం తెలుగులో 'స్టైల్' అనే అంగీకరణానికి సమావేశంగా వాడబడుతుంది. 'మూలాధేయపుడు' గాని, 'వ్రాసేటప్పుడు' గాని, 'వ్రాసేటప్పుడు' గాని భాషాభివ్యక్తి (Linguistic expression) లో కనబడే తీరును శైలి (Style) 4 అంటారు. ఇది వ్యక్తిగతమైంది ఆయా రచయితల వ్యక్తిత్వం ఆయా కథల్లో యజ్ఞ ముస్పష్టంగా కనబడుతుంది. రచయిత వ్యక్తిత్వానికి 'శైలి' అద్దం వంటిది.

"బాపిరాజు శైలి ఉచ్చాసోహృత గోదావరి వంటిది. నేగానికీ గాని, ఉత్తేజ పరిచిదానికి గాని అది అప్రతిమానమైనది. సుందర్యానుసారం శైలిని మార్చడంలోనూ, పాత్రానుగుణమైన భాషను వాడడంలోనూ మహాకవి ప్రయత్నం భాషాభివ్యక్తి అయిన కథల్లో ఏదైనా ఒక 'పేరా' తీసి, ఇది ఎవరికైనా చెప్పుండి అంటే బాపిరాజుగారి శైలి అని యిట్టే చెప్పవచ్చు. ఆయన గవ్వయంగా చిత్రకారులు కావడం వల్ల ప్రతి విషయాన్ని సుందరంగా అక్షరాలతో చిత్రాలు గీయాలని ప్రయత్నం చేశారు. ఆ ప్రయత్నమే ఆయన శైలి

రమ్యతవ ప్రత్యేక కారణమైంది. ఇది కాపిరాజుగారి శైలిలోని ప్రత్యేకత.

అయిన శైలి మిక్కిలి మహిమార్జితమైంది. సహృదయవాదీతరమైంది. 'భావబలైత సహృదయం' అని కాపిరాజుగారి శైలి యొక్క రచించిన పదీయం వాళ్ళింపలేదు. ఏదీ శైలిని ఆఖ్యానశైలి నాటకీయశైలి, వర్ణనాత్మకశైలి, భావనాత్మకశైలి అనే నాలుగువిధాలుగా విభజించవచ్చు.

ఆఖ్యాన శైలి.

ఆఖ్యానశైలినే కథనశైలి అనవచ్చు. ఇందులో కథ చెప్పడమే ముఖ్యం. కాపిరాజుగారు సర్వ లలితకావ్య యులు. సౌందర్యోపాసకులు. అందువల్ల ఆయన ఆఖ్యానశైలి లలితంగా ఉంటుంది. 'వసు బాలుడు' కథలో 'వసు బాలురెడ్డి, తన బయోలుడు కనుబాలుడు రోజు రోజున చెడిపోతున్నాడనే ఉద్దేశ్యాన్ని సేనా నాయకుడైన తమ్మున్న నాయకునితో తన విచారాన్ని వ్యక్తం చేస్తాడు. 'అబ్బాయికి యెద్దం అంటే ఏమీ యిద్దం లేదా? ... ఒక్కడూ పడుకోలేక పోయావాడు' 7 ఈ సంభాషన ఆఖ్యానశైలికి చెక్కిన ఉదాహరణ.

నాటకీయ శైలి.

కాపిరాజుగారి శైలి మృద్యంగా ఉంటుంది అందువల్ల కారణం నాటకీయ శైలి. ఎక్కడదా పాత్రల ముఖంగా కథ నడుస్తుందా, అదంతా నాటకీయ శైలిలోకి విస్తరించి, దీన్ని సంభాషనశైలి అనవచ్చు. అయితే కథల్లో కథన అనుగుణంగా చర్చించిన విషయం కా నాటకీయ శైలికి సంబంధించిదిగా గ్రహించవచ్చు. ఏదీ కథల్లో నాటకీయశైలి కొట్టవచ్చేట్లు కనబడుతుంది.

'వింధ్యాచలం' కథలో చతుర్వేది భాషాప్రయుక్త గాష్ట్రాలు వచ్చి తీరా అని వాదిస్తాడు. త్రివీణ భాషాప్రయుక్త

గాష్ట్రాలు అనే భావన సకల భారత నేతానికి ఒక మహాకీర్తితో విజృంభించడానికి అన్ని విధాల అడ్డమని వాదిస్తాడు. అప్పుడు వాళ్ళ సంభాషన నాటకీయశైలిలో నడిచింది. 'ఉన్న భాషలు తీసివేయలేము ... పుష్టంగా తెలుస్తున్నది.' 8

వర్ణనాత్మక శైలి.

ఏదీ శైలి వర్ణనాత్మకమైంది. ప్రతి చిన్న విషయానికీ నఖిఖిపర్యంతం వర్ణించనిదే తృప్తి చెందదు. ఎక్కడి కక్కడే నగిషీలు చెక్కుతూ సౌందర్య రంతంగా వర్ణించుతారు. అందువల్ల ఆయన శైలిలో సౌందర్యం, సౌమ్యమార్గం రెండూ చోటు చేసుకున్నాయి. ఆయన వర్ణన అనితర సాధ్యం. ఏదీ శైలిని అనుకరించడం కష్టం వున్నట్టి, ప్రతిభ, ప్రజ్ఞాపూరితాలున్న వారికి మాత్రమే ఇటువంటి శైలి అలగడుతుంది. 'అనురక్తం' కథలో సౌందర్య సౌందర్యాన్ని ఆ కాలిక సౌందర్యము... లోయలోని ప్రకాశించే చిత్రమైంది ప్రకాశించుతూ ఉన్నది' 9 అని మనోజ్ఞంగా వర్ణించారు.

భావనాత్మక శైలి.

వర్ణనా శైలి కన్నా భావనాత్మక శైలిలో ఎక్కువ సౌందర్యం ఇది ఉంటుంది 'వసు బాలుడు' కథలో ఆరవిన సౌందర్యాన్ని తనకు గల భావనా పతీమతో రమణీయంగా వర్ణించారు. 'అను బుగాయ చాతులో స్వర్గదీ ప్రవాహ రేఖలు పోల్చు కొన్నాడు. ... ఆమె పెదవులలో తక్కి వస్త్రాంచిత రీతి కనుల మామర్యాలు మాత్రమేందా యుట' 10

కవిత్వస్థాయి.

కాపిరాజుగారు శత్రువు కథకులే కాక ఉత్తమ కవి కూడా. అందుచేత అతని రచనలో కావ్యగుణం కనుపించుగా

కనిపిస్తుంది. ప్రానివర్ణించినప్పుడో, పురుషుని వర్ణించినప్పుడో, ఒక సున్నితమ వర్ణించినప్పుడో, లేదా వాతావరణాన్ని వర్ణించినప్పుడో ఆయన కవిత్వానుభవములు పడుతుంది. ఇటువంటి లోట్ల కాపిరాజుగారు మనకు కథకుడుగా కాక కవిగా కనిపిస్తాడు. 'సంధ్యావృత్త్యం' కథలో ఆరవిన వృత్తిం చేస్తున్న దృశ్యాన్ని అవి హిమధరిత పదాలు ... ఆ తాండవం అతాతాండవం' 11 అని కళ్ళకు కట్టి నట్లు వర్ణించిన దీని, వివితా గుణానికి నిదర్శనం.

కథల్లో గేయాలు.

ఏమి సోమకుర, కూర్మకుర, వాన, గుడ్డిపిల్ల, గాలివాన, నాగలి, నాగేటిచాలు, సంధ్యా వృత్త్యం, శైలతాత, బండరాళ్ళు, కర్ణిలిం, అడవిపిల్ల, మోమిడితోపు మున్నని కథల్లో సుందర్యాను సారంగా పాడుకోతుంటుంటే వీలుగా అతి మహాతరంగా గేయాలు వ్రాసారు. ఈ గేయాలు ఎక్కువగా ప్రవాహ సంబంధమైనవి. వాన పడ గేయాలు కూడా అక్కడక్కడ ఉన్నాయి.

గేయాల్లో కథలు.

కథల్లో గేయాలు వ్రాశాడను కాక గేయరూపంలో కూడ కథలు వ్రాసారు. తన అమృత గేయసంకలనంలో 'గుడ్డి' అనే కీర్తి కెట్టి జంగం కథను కడు మృద్యంగా వ్రాశాడు.

సుదీర్ఘ వాక్య నిర్మాణం.

సుదీర్ఘ వాక్యనిర్మాణం అతని శైలికి ముంత సౌందర్యాన్ని చేకూర్చుంది. 'రాగ చంద్రుడా కాలిక మోటులు వింటూ, సుంద్రమృగ్యులకు లోనాకూ, రుంగ భద్ర సీన్లు చీట్లు తాలుస్తూ ఉండడం' 12 ముగింపు. ప్రవాహ పూజా సేవకుడో కూ, ఆకాలిక అదాత మాయ పరికించి

హస్తా, దగ్గరగా అభివేషించిన ఆమె
కావనానందానికి సమైక్యమిదాదామో,
అవునా పుణ్యమన్నాడు. 12

అస్పృశ్యత పద భూయిష్టమైన
చవ రచన.

బాపిరాజుగారు ఎంత సుకుమార
అందర సుకవచ్చాన్ని వాడుతానో
అతగా సుస్పృశ్యత పదభూయిష్టమైన
చవనాదా చేశాడు. 'ఓ కన్యలు అనం
ంతో నిర్మల నిర్మలమృతం కేలియాడి
ర్వ వర్ణాల రుచి, దు. శ్చ. తాల్పి,
చారంలో జలప్రతి విలీక కావ చిరి
స్సన్న సంగృహ్య కాంక్షల్ని, కాండంలో
యోగర కావనాపదాగ్ర బృహత
త్వాల్ని, ప్రేమగా శరమృగ్నిమా
ంధ్రచంద్రికావల స్వచ్ఛ నిర్దేశాన్ని
శిలు తా వసుగా' 13.

శ్రీ శబ్దాన్ని అధికంగా వాడడం

ఒక శబ్దాన్ని అనేకసార్లు ఉపయో
గించి శ్రేణి మాధుర్యాన్ని కలిగించారు.
.. ఫలాలు పట్టుకువచ్చే వాళ్లు పాలు
ట్టుకువచ్చే వాళ్ళు, భిక్షువులను పిలిచేవాళ్లు
వాళ్లు వంటలు వండించేవాళ్లు .. 14.

శ్రీ వాక్యాన్ని ఒకసారికంటే

పెక్కిన వాడడం.

'... మా అన్నయ్య ఆతన్ని చావ
గట్టాడు! మా అన్నయ్య ఆతన్ని చావ
గట్టాడు!! మా అన్నయ్య ఆతన్ని
చావగట్టాడు!!!' 15 ఈ విధంగా
శ్రీ వాక్యాన్ని అనేకసార్లు వాడి శ్రేణి,
గంతుడు సంతరింపజేశారు.

ఒకేవిషయాన్ని పదేపదే చెప్పడం.

'నా మానం అర్ధరాత్రి ఆకాశంలోకి
కొచ్చుకొనివచ్చే నుడి శిఖరిం. నా
పానం మిట్టమధ్యాహ్నం నడియెండ
మల ముసలవోన్న లిపాక్షి బసవయ్య
హానం' 16.

ముక్తపద గ్రస్త వచన రచన.

విడిచిన వదభాగాన్ని అత్యవధానంగా
మరల గ్రహించుచు రచించబడిన యెడల
అది ముక్తపదగ్రస్త వచన రచన అవు
తుంది. 'ఆకాశా ఉన్న వన్ని పాదలు,
పాదల మధ్యను విరిచిచెట్లు, చెట్లపై
బంగారు ముద్దలూ' 17.

అంత్యప్రాసలతో కూడిన వచన
రచన.

బాపిరాజుగారి వచన రచనలో అంత్య
ప్రాసలు ఎక్కువగా కనబడుతున్నాయి.
అంత్యప్రాసలతో కూడిన వచన రచన
చేసి, శరణ మాధుర్యాన్ని కలిగించారు.
వీరు వ్రాసిన అంత్యప్రాసలు విం ఆక్ష
రాళ వరిక కనుబడుతున్నాయి 'రాజ్యం
దివాను నాకెరుక, మహారాజా నాకెరు,
కల్యణ నా కెరుక, భామందు నాకెరుక
మహాకర్ణ నా కెరుక, సంపత్తులు నా
కెరుక' 18.

ఆరి - అంత్యప్రాసలతో కూడిన
వచన రచన.

అంత్యప్రాసలతో పాటు అదిప్రాసలు
కూడ బాపిరాజుగారు ఉపయోగించి శ్రేణి
రిమ్యుతను గలిగించారు. 'ఆమె అవ్యుతిన
కోసం. ఆమె వయ్యారం కెడకోసం, ఆమె
చింతివాట్టును దువ్వ కోంతుంటే తన
కోసం' 19.

బాపిరాజుగారి భావనో అక్షర సుగున
బాణీ కూల, పామెకలు, నూత్నం ఊత
పదాలు, ఆమెడిక పదాలు, భవన్యత
కరణ వదాన బాగా చోటు చేసు
కున్నాయి అది ఆయన వచన రచనకు
సౌందర్యాన్ని, రంజిత్యాన్ని కలుగ
జేశాయి

ఓరి కళ్లలో అన్యదేశ్య వదాన ప్రభా
వం బాగా కనబడుతుంది. ఈ అన్యదేశ్య
పదాలు బాపిరాజుగారి శ్రేణికి ఒక ఊపును,
కూకుడు ఇచ్చి మారవచ్చాన్ని కలుగ
జేశాయి, వీరి కథాసాహిత్యంలోని అన్య
దేశ్య పదాల్ని గమనించినయెడల వీరికి
గత అన్యభాషాభావ పాటవం తల్లికలు
వుతుంది.

కథకు తన పాత్రల్ని సృష్టించి,
పాత్రలకు తన సంభాషణా చారు
ర్యాన్ని ప్రదర్శించి, రచనా విధానంలో
తన నైపుణ్యాన్ని కనబరిచి, భావలో
బొందికాల్ని పొందిన బాపిరాజుగారి
అద్భుతమైన శ్రేణి విశ్వాసం అతిథనో
వరమైంది.

ఈ విధంగా బాపిరాజుగారు తన
ప్రసిద్ధా సామర్థ్యాలతో, శ్రేణిల్లో
అనేక ప్రయోగాలు చేసి తెలివ్యాన్ని
చూపించి, తనదైన ఒక విద్వత్ప్రై, ప్రత్యే
కమైన శ్రేణిని నిర్మించుకొని తెలుగు కథా
సాహిత్యంలో బంగారు పంటలు పండించి
సుప్రసిద్ధ కథకుడుగా పేరు గాంచారు.

బాపిరాజుగారి వ్యక్తిత్వం ఎంత పవిత్ర
మైందో, గంభీరమైందో, ఉదాత్తమైందో
ఉన్నదిమైందో, ఆయన వచన రచనా,
శ్రేణి సౌందర్యం కూడ అంత మహోన్నత
తమం సుకుమారమైంది
అస్ఫోట్యాపికం.

1. అక్షరాభిషేకం, పు. 161
2. తెలుగు నవలా విశాసం, పు. 277
3. రాగమాలిక, పు. 41
4. తెలుగు కథానిక స్వరూప స్వభావాలు
అమూలకం. 1978
5. 'కులతల బాపిరాజు ప్రత్యేక సంచిక,
పు. '8
6. ఆంధ్ర నవలాపరిపాకం 2, పు. 410
7. అంజలి, పు. 88
8. వింధ్యా చలం, పు. 27
9. అంజలి, పు. 51, 52 లు
10. అంజలి, పు. 108
11. అంజలి, పు. 9
12. తిరంగిణి, పు. 12
13. రాగమాలిక, పు. 19
14. కూలికావ్యత్యం, పు. 77
15. పోగీరలోయ, పు. 87
16. వింధ్యాచలం, పు. 114
17. రాగమాలిక, పు. 22
18. రాగమాలిక, పు. 92
19. అంజలి, పు. 74, 75 లు

(6వ పేజీ కథనం)

‘లేదు. మార్గరాయాంధ్ర నిఘంటుకర్తల ప్రయోగించు 1. మోసగించు, 2. దొంగిలించు’ నని యర్థముల నిచ్చి యీ భోగినీ దండక ప్రయోగములనే ప్రయోగముగా మహావారిచినారు ‘విచారంబు లేలే? కుభారయేలే? ఏలనే? గోపేయనియేల కబ్బము కళగను, దురప్రకృతికము గను గూడ నిందుఁ బ్రయోగించు విడిసినది. ఇట్లే తక్కిన విశేషములను బాతవ రెణుంగలయును ఈ భోగినీదండకము ననుసరించి చంద్రకవి ‘పద్మావతి దండకము’, నుడుగుపాటి సాంబకవి ‘చంద్రాననా దండకము’, లక్ష్మీదాసుకవి ‘పద్మినీ దండకము’, గోపవరపు వేంకటకవి విద్యావతి దండకము’ మొదలగునవి వెలసినవి.

భోగినీదండకమునకు మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారము న. దును, వెంకటగిరి సంస్థానము నందును, కాకినాడ యాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు పుస్తకభాండాగారమునందును ప్రాతఃప్రతు లున్నట్లు తెలియుచున్నది. వావిళ్ళవారు దీనిని బ్రకటింపినట్లు తెలియుచున్నది. గాని యది వామ లభింపలేదు భోగినీదండకము కొఱకు మిక్కిలి ప్రయత్నము చేయుచుండగా ‘గండకగుచ్ఛ’ మను నొక గ్రంథములో నిది లభించినది శ్రీమదరాజయ్యగారి కోరికపై శ్రీరామకంఠ మార్కె వారాయణగారిచే రచింపఁబడిన భగవద్దండకములను, బ్రాచీన కవి దండకములను జేర్చి ‘కారపట్టు’ గ్రామవాస్తవపుటలు బ్రాహ్మణీ పురాణపండ బాపన్న అవధానుల గారు ‘దండకగుచ్ఛము’ను బ్రకటింపిరి. ఈ గ్రంథము 1952 లో ‘నామూరు’ నందలి వెంకటేశ్వర ప్రింటింగు ప్రెస్సు నందు ముద్రింపఁబడినది. ఇందలి భోగినీదండకమును బరిపఁగనే యనుబంధానందము కల్గినది ఈ దండక

తెందుకూరి ప్రహసనాలు జుగుప్సాకరమైనవి

— డా. ప్రకాశచంద్ర కరపతి.

లోకంలో వ్యాప్తమాకున్న చెడును ప్రోత్సహిస్తున్న వ్యక్తులను, వారి కుత్సితార్థి, కియు కుత్సి, ఆయా కాలాల్లో గల వృత్తిపరుల మోసాల్ని మృదయోల్లాసకరముగ వివరించి సిగ్గుపడేట్లు చేసి, దుర్లక్షణాలు విడనాడుటకు ఉద్యమింప చేయుట మహాశయముగా గలది ప్రవాస నమా వ్యాధిగ్రుఱునుచికిల్పించుటలో కూడా వీటిని ఉపయోగించినారు.

సమాజములో గల బలహీనతలను సున్నితమైన హాస్యముతో ఎత్తిచూసి; దురాచారాలకు, దుర్వ్యవస్థలకు, సిగ్గుకలిగించి, క్రమశః సమాజములో అట్టి దౌర్బల్యములు నన్నగిల్లునట్లు భావన చేసి రచించు రచనలు ఉపహాసములు (ఆంగ్లములో Satires.) ఈ ఉపహాసములకు ‘పెట్టిపది’ చేరు కాశ్మీరజీవాని క్షేమేంద్రుడు 11వ శతాబ్దికి శ్రమహసించుడు

గుచ్ఛ గ్రంథము కూడ శిథిలావస్థలో నున్నది నేడు సాహిత్య ప్రియులకుఁ బోతన మహాకవి భోగినీదండక మందు బాటులో లేదు దీనిని బ్రకటింపవలె ననెడి కోరిక యెన్నార్చి నుండియో నాకు కలదు.

భోగినీదండకమును గూర్చి ప్రస్తావించిన వెంటనే తమ ‘సమాలోచన’ పత్రికలోఁ బ్రకటించుట కంగీకరించిన క్రమాంత స్వాధ్యాయులు బ్రహ్మశ్రీ బలుసు సీతారామకృష్ణగారికి, ‘దండకగుచ్ఛము’లో దీనిని జేర్చి పాఠకుల కందించిన బ్రహ్మశ్రీ పురాణపండ బాపన్నరధానులుగారికి వా కృతాజ్ఞ తాభివందనములు.

‘కళావిలాసం’ ‘దేశాపదేశం’ నర్తనాల’ అను 8 ప్రధానములైనవి రచించాడు. ఆయన ఉపహాస గుణము అనగా ప్రహసనములను గూర్చి వివరిస్తూ —

హాసేన లజ్జితోఽన్త్యంతిం
న దోషేషు క్రవన్తతే |
జన స్తురుపకారాయ
మమాయం స్వయ ముద్యమః |

— మనుజునిగో గల దోషాలను సున్నితంగా పరిహసిస్తే ఆతడు లజ్జ పొంది క్రమంగా ఆ దోషగుణముండి కైదొలగుతాడు. అందుకొనమే నేని రచన మొదలిడుతున్నాను అని క్షేమేంద్ర మహాకవి వాకొనినాడు. దర్పద దనతమ, సేవ్య సేవ్యకోపదేశ, సమయ మార్తక, కూడా వీరి. 7వ శతాబ్దిలో కాంచీపురాన్ని పరిపాలించిన మహేంద్ర విక్రమవర్మ ‘మత్త విలాసం’ అనే ప్రహసనం రచించాడు.

దొరికిన ప్రహసనాలలో మొట్ట మొదటిదనే అందుకు ఇందు ఒక కపాలి, ఒక బౌద్ధభిక్షువు, ఒక ఉన్నకుడు, ఒక తేక్యాంగన, ఒక పాకుపతుడు — వీరిల నడుమ ఇతివృత్తం కొనసాగుతుంది. ‘భగవదజ్ఞానం’ అన్న ప్రహసనం కూడా మహేంద్రవర్మ దనే వాద మున్నది. అలానే ‘లలక మేళకం’ శంఖధరుడు (12వ శతాబ్ది) రచించినది

వీరి ప్రహసన రీతి —
‘వ్యాధయో మదుపచార లాలితాః
మత్త్రయోక్త మమృతం విమంథనే |
కిం యమేన సయజాం కిమాపహ్నే |
టీవనార్త పురఃస్థితే మయః |

(లలకమేళకం)
— వ్యాధులు నా పెంపుడు పిల్లల.
నేను అమృత మిచ్చిన అది విషమాకుంఠి
అనాయాస మృత్యువును చేకూర్చడంలో
అంచేసిన చేయి నే నుండగా — ఈ

యముడూ, గిముడూ ఎందుకీ? అని ఒక వైద్యకథానుజీ చికిత్స చేయ నేలేనిది తన ప్రాణస్థాని నిల్వలా అగడిస్తాడు. తే. తుం ద్రుడు 'కళావిలాసం'లో - వాణిజ్యవైతలను ఆవహేనచేయుమా - హృత్పాదసం జనానాం దినమభిలం వివిధ కుటు మాయాభిః
 వివరణి గృహ కిరాటః

కష్టేన వరాటక ప్రతయం
 —నేక విధములైన మోసములచేసి పగలంతా ప్రజలదేవుని దోచుకొని, వ్యక్తహానికే వేళ్ళన తగుపగిలరవకు అతిశయం మీద మూడు చిల్లిగవ్వలను దానం చేస్తాడు

గీర్వాణ వాఙ్మయంలో ప్రకరణం, ప్రహసనం, భాగం అనే మూడు విధములైన వాటిలో సాంఘిక సితిగతులను నివక్షు. వ్యంగ్యముగా పోలన చేసే పద్ధతి యున్నది రామమౌండవరములో ప్రహసనాలు కందుకూరి వీరేశలింగంకార కాక పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహంగారు. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు, భమిడిపాటి కామేశ్వరిరావుగారి, శ్రీహరికృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, గారు రచించారు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి ప్రహసనాల్లో కటుత్వముంది పానుగంటి, చిలకమర్తి, భమిడిపాటి రచనలలో హాస్యం, సంస్కారం, ఆబోధం, అవహేనాయుక్తిగా, హృద్యంగా ప్రబలాయి. బోధితయనస్సులపై వికృత పరువు కందుకూరివారి ప్రహసనాల్లో మోటుతనం, లోకీలత, అనాచిత్యం, అసంస్కారం, అవద్యత దోబూచులారు కాంక్ష భారతీయ కాస్త్రాల్ని, అచారాలను పనిగట్టుకొని కించపర్చి, కులాలడడం అడుగుతున్నా అగపడుతుంది. నుకనే అవి ప్రాచుర్య మందలేదు. కృత్తవులకు, మహమ్మదీయులకు హిందూ పతాన్ని, హిందూ సంస్కృతిని, ఆచారాలను కూర్చున్నట్లు కుపకరించినవి. అతిథిల్ల వారిది హాస్యభరితము.

రాలను కూర్చున్నట్లు కుపకరించినవి. అతిథిల్ల వారిది హాస్యభరితము.

హాస్యకథలు పూర్వీక లేవా?

పూర్వం తే. మేం గ్రాడు, మహేంద్రవర్మల, కాలానికి మార్తమే గాక, అంతకు పూర్వం కూడా ఇలాంటిది వున్నాయి. అగ్నివేళసంపీత (చరకం) ఉశ్వాధాధికారమున గంధర్వ గ్రహాన్విత లక్షణములను వివరించుతరు—
 'చక్షుం సాహసికం తీక్షణం గంధీర మపు ధృష్టిం ముఖ శాఢ్య వృత్తి గీతాం సాగ స్నాన మాల్యధూప గంధరక్త వస్త్ర బలికర్మ హాస్యకథా యోగ ప్రియ కుభగంధ మితి గంధర్వోష్ఠ్యైర్త విద్యాత్'

— గంధర్వోన్వితమందు నోటి వాయిద్యము, పుత్రకానామలతోపాటు హాస్య కథలయం దిష్టముగ నుండు నని వివరించబడినది మదాత్మియాధికారమున (చరకం) క్రమము మదలక్షణములను వివరిస్తూ—
 'ప్రహసనంః పీఠికరః
 పానాన్న గుణ దర్శకః |
 వాద్యగీత ప్రహసనానాం
 కథానాం చ ప్రవర్తకః || ..'

—నవ్య పుట్టింపు కథలను చెప్పటం తెలుపబడింది. ప్రహసనమును కల్పించు కథలు అనాది నుండియు భారతమున గలవు అవ్యవస్థానైటల్లు చేయగలిగినట్టి వేదాని, దూపణములకు, దుష్టిమార్గలకు ఆకరములు కారాదు జాగుత్సాకరముగ నుండరాదు. మరి వీరేశలింగం గారి ప్రహసనం పరికించండి.

సాధారణంగా ప్రహసనం పరిహాస జనంగా నుండును కందుకూరి వారి ప్రహసనములలో పరభాగ మగపడదు. పరాకారమే నిండియుండును పరిపత్తు నెదజ్జనట్లుండును. పరిహాసముగపడదు. తరభేదం పనిగట్టుకొని చేయుటగ పడదు.

భారత ధర్మకాస్త్రాలలో వివాహాలు 8 రకములుగా పేర్కొనబడినవి. 1. బ్రాహ్మవివాహము 2. ప్రాశాపక్యవివాహము 3. ఆర్యవివాహము, 4. దైవివివాహము 5. ఆచరివివాహము 6. రాక్షస వివాహము 7. ప్రాచీన వివాహము ఇంచు మొదటి 4 వివాహములు ధర్మములై 1వ శ్లో. 2వ శ్లో. చత్వోగో ధర్మ్యాః ప్రథమో. 5 వివాహమునూర్తి (14.12) 160 కూర్తమున తెలిపినారు. అందు మొదటిదైన బ్రాహ్మ వివాహము బాహ్యవిధానా త బంధుల సంప 'స్నాయ దద్యాదాచ్ఛాద్య అలంకృతం' (14.4) 15వ శ్లో.

విద్యాంకుడు, చరిత్ర కలిగినవాడు, బంధులందరి కలిగినవాడు, శిలసంపత్తి కలిగినవాడు నగు వరునకు తనపక్షంకలో కన్యకను వస్త్రాభరణాదులచే నలంకరించి బంధులనుండి (సాలంకృత కన్యా దానం) అ బడుచు ఇది బ్రాహ్మవివాహము హిందువు లిందుమించు అందరు చేయు వివాహ మిది. ఇందు వివరముగా కట్నము లాగుట కాని, వరుడు వధువు త దండ్రులను పీడించుట గాని, కథువుల నెవరికో ఒకరి దారినపోయే దానయ్యట ముందర ముగతకు కట్టజెట్టుటగాని జరుపుట లేదు. పైగా వివాహవ్యవస్థలో వధువునకు 16 ఏండ్లు, వరునకు 25 ఏండ్లు ఉన్న వారే మిగులకర్మ కర్తయుగా వైద్య ధర్మ కాస్త్రాలు తెలిపినవి. హెచ్చుకత్తరముల క్యత్యాస ముండరాదు ధర్మకాస్త్రాం దీరితి నుండగా దుంచారములు, పడుచు పిల్లను వృద్ధుల కిచ్చుట జరిగిన జుగుచున్నమాట కావలయు విధవావివాహములకు ఉద్దమించిన కందుకూరివారు పరాకరము తెల్పిన 'నష్టే వృత్తే శ్లోకా న్నా ధాంముగ'ని ఉద్దమించినారు. ఏనుగుల వీరాస్వామయ్య గారిచేత ధర్మ కాస్త్రమునం దీ అచారములు తెల్పుబడలేదు. స్మృతి క్రితి గర్భితము లని

తెలుగు మాన ఆర్థభర్యాన్ని, వైదిక మతాన్ని కించపరచి శ్రేష్టపులుసున్నగు వైదికేతరులను సంహారపరిచి, భారత ధర్మాన్ని కించపర్చి పరిమితమైన ధర్మ బద్ధమైన బ్రాహ్మసామాన్యమును అనాలోచితముగా తీసికొని 'బ్రాహ్మవివాహము' అను పృథాకము రచించినాడు. దానికి ముఖ్యమైన పెద్దయ్యపెట్టి, ఈ పృథాకమున 10 ఏండ్ల బాలికను ఒక మురుతికి దబ్బు కాశించి ఆ పిల్ల తల్లివండులు పెట్టించే - వివాహమైన తరుపరి ఆ 10 ఏండ్ల బాలికను, ఆ మురుతి వరుని గర్భాధానపు గదిలోనికి పంపుట, తరువాతి ప్రాతిపదికలను పట్టుకొని, అట్టిల మైనది. అటు రజస్వల గాని 10 ఏళ్ల బాలికను గర్భాధానపు గదిలోనికి పంపు ఆచారము ఎంతటి హీనాని హీనమైన బ్రాహ్మణ కాలలోనైన గలదా? బ్రాహ్మణులై యున్నారే? ఏ కలము నందైనా తెలుగు నాటకలదా? మరాఠీలను ధర్మ తరముగా జరిగినదానిని మార్పించిచ్చు. దాని కదా రీతి? బ్రాహ్మణత్వాన్ని భారత ధర్మకాస్తాల్ని పరిహసించుట కదా వారసులను చేసినది?

అటు బ్రాహ్మ వివాహములో ప్రసహ్యతకు (బలాత్కారమునకు) తానే లేదు. బలాత్కారముగా చేయబడు వివాహము 'ప్ర హ్యదానా బ్రాక్షస' గాక్షస వివాహ మనబడును గాని బ్రాహ్మవివాహ మనబడును. కన్యకయొక్క తల్లిదండ్రుల నుండి బలాత్కారముగి కన్యకకు లాగు కొని తెచ్చిచేయునట్టి వివాహము రాక్షస వివాహము ఏరకమైన వివాహమునకే పేరు వ్యవహారికమునైనది కూడా వీరేశలింగం గారికి తెలియదానా?

1876 జూలై నెలలో వివేచకర్షి పక్ష ప్రతిక కమిషంధంగా 'హాస్యసంజీవనీ' పేరిట మాసపత్రిక ప్రచురించారు వీరేశలింగం గారు. బ్రాహ్మవివాహ ప్రమాదమున

మించే పృకటింపబడినది. ఈ బ్రాహ్మ వివాహము గూర్చి స్వీయచరిత్ర చతుర్థ పృథకగణమున 101 పుటలలో వీరేశలింగం ఇలా వ్యాకారు

అతి బాల్యవివాహములు, అతివృద్ధ వివాహములు, కన్యాశుక్రము మొదలవాటివలని యనర్థములను బోధించుటకై బ్రాహ్మవివాహము ప్రకటింపబడినది. అది చదువుకాదు వారియొక్క చేతుక కొరకు మాత్రమే వుపయోగపడెను గాని యితర కంటే నిమగ్న ప్రయోజనము దానివల్ల కలుగలేదు.

74వ పుటలో—(కృతీతిప్రకరణం) 'నా బ్రాహ్మవివాహ మి ప్రతికయందే (హాస్యసంజీవనీ) ప్రథమమున వెలువడ నారంభించెను. అట్టి బాతకదియే తెలుగు భాషయందు మొదలగుటచేత అదినముఖం దెక్కడ జూచినను మూకలు గట్టి జనులు హాస్యసంజీవనీని, ముఖ్యముగా నందులో బ్రాహ్మవివాహమును చదివి యానందించుచు వచ్చిరి గెంజేంద్రవదయ వా (అనగా 1878వ సం॥) నేనొకసారి బందరు పురమునకు బోయినప్పుడొక బ్రాహ్మణబాలిక బ్రాహ్మ వివాహమును మొదటినుండియు తుదివరకును నప్పగించి నాకాశ్చర్యము కలిగించినది.' అని కందు మొరెవారు పేర్కొన్నారు వారి అభిరుచి ఎట్టిదో తెలియజెప్ప ఎవయ మిది అసహ్యము, అసభ్యము, అనాచార్యము, అట్టిల మైన ఈ బ్రాహ్మవివాహ రచన ఎందరి మన్ననలనో పొందినట్లు, కడకు ఒక బ్రాహ్మణబాలిక కూడా దీన్ని విర్రెవేసి వప్పగించిన దని చెప్పడం వారి నీచభావు కతను తెల్పుదు కేయననిన; అవస్థపు పలుకులైన, సత్యేతర మగునా?

బ్రాహ్మణ - అబ్రాహ్మణ వివాద సృష్టి -

తాను బ్రాహ్మణత్వాన్ని స్మృతుల్ని, కాస్తాల్ని తన యిచ్చనచ్చిన రీతిని విమ

ర్శించి కూలనాడిన కంతులుగారు తాను చదువుకొన్న బ్రాహ్మడి నని ఒకటికి పది పార్లు చెప్పవచ్చును. మలాల పట్టింపు లేని బ్రహ్మసమాజం వాడనంటూ తన బ్రాహ్మమునకై తన ప్రతికక్షిణం కూర్చులని, బ్రాహ్మణుడే నగుటచే తనపై వ్యాజ్యం వేకారని, అల్లరి పెట్టారని చెప్పడానికి కూడా సాహసించారు. చూడండి స్వీయచరిత్ర 2వ పుట.

'మా వ్యవహారములో సాక్షుల విచారణ మారంభ మయినది. నా ప్రతిపక్షమున వచ్చిన సాక్షులలో కొందరు మిత్రరక్షణ తత్పరత్వము చేతనో, ధారణా శక్తిలోపముచేతనో నేను తమతో ననని మాటలనుకూడా కొన్నింటిని నేనన్నట్లు తమ సాక్ష్యములలో జెప్పిరి. అందుచేత దండనాధికారి వారి సాక్ష్యమును విస్మించిచకపోవుట సహితము తటస్థించెను. నేను బ్రాహ్మణుడను. అక్షీపనసీమాం గారు బ్రాహ్మణేతరుడని నగుటచేతనూ, వివాదము మూల మూకు కలిగిన విశేష వివాదమే యయిననూ బ్రాహ్మణులవిను, బ్రాహ్మణేతరులను సంభవించిన సామాన్య వివాదముగా గల్పించి, నా ప్రతిపక్షులను తన్మిత్రులు కొందరును తమ పక్షమును బలపరుచుట కయి పాటు పడి కొంతకాలం సఫలం నోరథులైరి. కాని సంపూర్ణ మనోరథ సాఫల్యమును బొంద జాలరైరి బంధువులయొక్కయు, మిత్రులయొక్కయు నిర్బంధము సరకుగొనక బ్రాహ్మణేతరులతో ననేమిలు నా పక్షమున సాక్ష్యమిచ్చిరి.

ఏలూరిఅక్షీపనసీమాం గారు బ్రాహ్మణేతరులు గనుక వారోపయన బలపర్చి, బ్రాహ్మణులు ఆహ్వానిత బలపర్చుటకు తప్పుడు భావన కలిగేటట్లు, బ్రాహ్మణేతిరులలో కూడా తనకు మహులురున్నట్లు మరలా ప్రాకార వేతర్లని కించపరచి తన సీతీపరులుగా చిత్రించి, తా నేదో సీతి

పరుడనని రమావతిరావుగారు వంటివారు
భక్తినించి యుగపురుషుడుగా శ్రీకృష్ణ
వాలనే దుర్భవ, దురలోచన అగ
నుకుంసి. కానీ చింతకురి ఏమ
తాళాకో స్వీయచరిత్రలో పరికించండి

ఏలూరి లక్ష్మీనరసింహంగారు కందు
కరిపై వేసిన వ్యాజ్యమును గూర్చి ఇలా
వాచిరి. ఆపుటి జిల్లా జడ్జిగాలైన రాసు
గొరగారు విచారణ చేసి పరపునప్రతికింద
లూరి లక్ష్మీనరసింహం గారికి ఒక
డురా నిప్పించిరి ఈ తీర్పు 1879 సంవ
త్సరంలో జరిగిన ఆ తీర్పు జరిగిననాకు
నేను జిల్లాలోపుకు తిప్పి స్వయముగా
తర్జుమాలు కనుగొని వచ్చితిని. ఏలూరి
లక్ష్మీనరసింహంగారి పక్షమున మహా
రాజశ్రీ నిడమర్తి జలదర్శి ప్రసాద
గారయ్యుడుగారు వాగిచిరి. వీరేశలింగం
గారి పక్షమున మహారాజశ్రీ న్యావతి
ంబార్పరావు తంతులుగారు గట్టిగ పట్టు
ట్టి పనిచేసిరి. రాజమహేంద్రవరములో
న్న వారేకాక, జిల్లాలోనున్న పెద్ద
ముఖ్యుల తోటలు వచ్చి మా పక్షము
కో, యాపక్షమునో సాక్ష్యమునిచ్చిరి.

ఆ దినములలో మా పట్టణమున (రాజ
మహేంద్రవర ముప్పమాట) కిందు
క్షము లేర్పడివని వీరేశలింగంగారి
క్షము కొందరు, లక్ష్మీనరసింహం గారి
క్షము కొందరు. మా నామక సమాజ
ంలో నన్న యనేకులు లక్ష్మీనరసింహం
గారి పక్షమే. నేనే వీరేశలింగంగారి
క్షమున నుండేవాడను. మానుంత్
పు నాయకుగారు (ప్రభాకరం గారి
పుత్ర - -య్య) నేని వీరేశలింగం గారికి
గ్రుతిలేకముగా లక్ష్మీనరసింహంగారి పక్ష
మున సాక్ష్యమిచ్చిరి. నేను మనసులో
రింతరము వీరేశలింగం గారికి విజయ
ము కొనుచుంటిని కాని నాకు లక్ష్మీనర
సింహంగారికోను పరిపరము కలదు.
విలకమర్తిని వారు మన్నికల అధ్యక్షు

లుగ నుండగ ఉపాధ్యక్షునిగ నియ
మించిరి.) ఆపుడప్పుడు నేను వారి
యింటికికుడా మానుంత్ రావువారెడు
గారితో కలిసి పోవుచుండేవాడను
లక్ష్మీనరసింహంగారి యందుకు కొన్ని
ప్రశంసనీయమైన గుణము లుండెడివి.
ఆయన యాపవ్యాంధపుడనియు, స్వ
జనమిత్రుడనియు, నులభుడని యు చెప్ప
కొనఁచుండెడివారు. (స్వీయచరిత్ర 109.
110 పుటలు) మరి కంఠకురి దున్నతి,
ఆయన శిష్యుడైనా చిలకమర్తి వ్రాసిన
బట్టి తెల్లగురుల శీదాచిలక, రీ కున్నా
మిచ్చిన యేలూరివారు చిలకమర్తి తన
ప్రతినిధియైన కందుకూరి పక్షమున నలి
సినా, గౌరవాధరములు చూపుచుండిరి
ఆసలు ఈ వ్యాజ్యమునకు కారణము.
కందుకూరి తన వివేకవర్ధనిలో నీచాతి
నీచంగా ఏలూరికి అపహేద్యం చేస్తూ
ప్రసాదం ప్రచురించారు తన ఉద్యమా
లన్నింటి ఏలూరి ఇచ్చిన ప్రోత్సాహము
వలన ప్రఖ్యాతి సంపాదించు కందుకూరి.
తనకన్న విద్యార్థులకు, పజానాయ
కత్వము గల్గిన వ్యక్తి, యాస్తికపారకాల
శిక్షింపవారు, ప్రాచ్యసమాజ వ్యాప్తికై
తొలిగా పూజకొన్న వ్యక్తి ఏలూరి
ఈయన పాతకాలను కంఠకురి ఉప
న్యాసాలకు వాడుకున్నారు
టంగులూరి శ్రీరాములుగారు గొప్ప
ప్రజాసేవకులు. ప్రఖ్యాతి గల వ్యాయ
వాది పత్రికా సంపాదకుడు. మొదట్లో
ఈయనకు వత్తాను యిచ్చినవాడు. కందు
కూరి, ది శ్యామలపు హిందూ సమా
జాభినర్ధిని సంపాదపలపై వేసిన వ్యాజ్య
మున కందుకూరి తిరపున స్తీడరుగా పని
చేసిన వ్యక్తి. ఆయన కందుకూరి దున్న
తిని చూచి భేదపడి వ్యతిరేకించారు.

ప్రభావ్యులైతెలుపై విద్వేషం, అచ
మానం కల్గితేయు పగతీ -
విరుపాక్ష వీరాధిపతులైన శంకరా
చార్యులు గారిని అహహేళన ఎంతగానో

చేశారు. చేయవచ్చు కానీ నీచాతినిచూగా
సభ్యతకు, సంస్కృతిని విడనాడి ఎలా
వ్రాసినాలో చూడండి. పుట 118. ఈ
స్వామలనాథ మగనిని విడిచి లేచిపోయి
బహిరంగంగా జగన్మాథ పురములో
వ్యభిచరించు చుండిన ఒక బ్రాహ్మణ
ముండవలన ధనస్వీకారమును తేసి, యా
యిల్లాలవలన భిక్షుగకొని, భాగ్యము విడిచి
పెట్టి యడనకై దాని అగ్రానికి బహిష్కార
పత్రికను బంపి యాతనికి అధిపత్రిక
నిచ్చుటకయి యధిక ధనమును లాగ
జూచిరి.

రాజమహేంద్రవరము నందు మండల
న్యాయస్థలో క్రిమినలు రికార్డుకీపరుగా
నుండి యుద్వ్యక్తును పోగొట్టుకొని 50
ఏళ్ళు దాటియున్న జిల్లా శ్రుగడ
శంకన్నగారు తన వృద్ధగృహస్థు చిర
కాలము కిందటనే ముట్టుడిగిన 50 ఏండ్ల
వృద్ధాంగనతో వ్యభిచరించినట్లు నేరము
మోపి యాయనకు బహిష్కార పత్రికను
బంపి విశేషవిత్తము నాకరించుటకయి
ప్రయత్నించిరి (స్వీయచరిత్ర ప్రథమ
భాగం 118 పుట.)

చిరకాలము కిందటనే కలము విడిచి
లేచిపోయి తురికపేటలో గాపుర ముండి
కొడైలను గన్న యొక బ్రాహ్మణ కుటుంబ
యొక్క శ్రుతుని రిమ వీరమూర్తి యొక్క
నిగా స్వీకరించిరి.

ఇవన్నియు వివేకవర్ధని వెల్లడించు
చుండెనని వ్రాసికొన్నాడు (118 పుట)
128 పుటలో ఎ తన వద్దకితీకి పండు
గాదు దిగాకో పరికించండి

జ్యోతిసశాస్త్ర విదుడైన బైదిక,
యార్జ్యపతిని యగు శిష్టబ్రాహ్మణగృహస్థు
దుండెను. ఆయన దగ్గర 10 ఏండ్ల వీన
తండ్రి కూతురుండెను. ఆయన కాల
విరంతుడు. ఆ పిల్ల చీరలు కట్టుచూ,
నగలు ధరించి, రవికలు తొడుగుచూ
అలంకరించుకొను చుండెడిది. ఆ పిల్లకు

పెండ్లి చేసికొనకలే సని ఇచ్చు. అన్నగారి కది ఇచ్చుమలేదట. అందువలన ఆవిడకు తోకఖండన జరిపించి, అంచులేని ముతక బట్టలు గట్టింప దలచి, బట్టబెచ్చి, యాయగా, నాకొండకో వదిల కియ్య మన్న దట. ఆ అన్నగార తొప్పిస్తే సేను వివాహము చేసికొందు వని పట్టు పట్టిన దట. అందువలన ఆయన బంధువర్గము యోచించి పెండ్లి తిప్పు - సీవెరరినైనా వుండుకొని వ్యభిచరించు, మేము అడ్డు రాము. పెండ్లి మాత్రము చేసికోవ ఆని, ఆ రితిగ అనుసరించగ ఆ బ్రాహ్మణ బాలికకు అనుమతి సిచ్చిపట్టు వ్రాసిమనవాడు పూర్వచార పరాయణు లగుటచేత సీతి బాహ్యమైన గూఢవ్యభిచారమునైన నంగీకరించుమి గాని యాచాం విరుద్ధమైన ధర్మవివాహము నంగీకరింపరు. అని ఏచోనో వ్రాశారు. ఆ శోలిప్పిప్పిని మేరు మాత్రము తెలుపలేదు. ఇలాంటి వృత్తాంతములు - చిలకమర్రి, వట్లూరి సూర్య నారాయణ, దాసు విష్ణురావు, రాయసం చరిత్రలలో కానరావు. వాయూ సంస్కరణ పూరితులే. వీరి అనుయాయులు. ఇంత వైచాగికి దిగలేదు. ఈయన వైచాగిని సంస్కార యంతంగా వీరం దరూ ఖండించారు. ఏవిగించుకున్నారు ఇలా బ్రాహ్మణులను కించపరచుతూనే తాను బ్రాహ్మణుండను. చాలా భాష చేరింది యందు నే ప్రత్యేకతరీతి నిచ్చి నాడు' వని దప్పు వాయింపుకున్నారు. కంచే చేతు మేసివట్టు ఆయన సేరంకరనం ప్రభావంలో యిరుక్కున్నారు. రంక వేర్చినవాడు బొంబ సేర్వరా! వారి స్వీయచరిత్ర తీరది . . .

•••

శిథిల శిల్ప వ్యథలు

— శ్రీ కొలచన వెంకటరమణమూర్తి ఎం ఏ., బియ్యడి.

*కరక కర్త తివట వరకళ్లు త్రొక్కగ మూకఖండిత శిల్ప మూర్తిపాతీ
పాహుగ మృతయూలే స్త్రైరించి రనుటకు శిథిలశిల్ప మృతయ వ్యథలుపాతీ
దృప్తమ తొన్నకై రాద్ర వాల్మీకుణకు గ్రంథ పట్టినది దేశకేమ పాతీ
సృష్టికి మనిషి పుట్టి సోక ననగ కవిలికమిలెకు కంబములు పాతీ
తెగిన పగిలిన తొలగిన తెరువబడిన విడిగి తరగి కరగి నల్లి యొగి నిలికి
త్రంగికంగిన రమణీయ భంగిమలను చూచి నేనొక కలనోలి గ్రుక్క పూతి
*తెలుల తాకిళ్లు దక్కిలిగిరికిలే మేను పులకరింప శిలలు పూసె
శిల్పల మనసిను కల్పనా పటిమకు పరవశించియోరాళ్ళు క్రతిమతాయె
నిపుర నిర్మిద్ర నిరుపమ పిక్కుకు మాసిక పామగమల్ మార్మమాయె
నే నికశిల్పి తా నేమి ముద్రించెనో రాతని మిడిన గీటులాయె
కాలపురుషుని కిది హంకార నివద వలికధారల కనుకొడ్డి సలిచి శిలలు బండకారిన బ్రహ్మం పెండఁబడియు
కథలగాథల వినివీం మఁ గడవ నేతు.
*పాహుగ మృతయ మనియెను దూషణమునువిన్న రాంబుతొట్రిలపడుచున్
కామంబున విచ్చెనుగా ఈపద్యాత్రాకమాన హీనర తొంగగన్.
*కరములు తగిలిన్ని కనులుతొంగిలిన్ని ముక్కులే తొన్ని యొండొకొన్ని
కలం విరిగిపోన్ని చెయ్య కరగిపోన్ని కడనభూమి కరణి చెడ చెకళలు.
*విరాజ రీరద్ర పేరంబు చేవులన్ గోలితి కాలాంబుధి కలిపారా
యేరాంబు లిచ్చట హేమాంబుర నిధుల నల్పించి యమరత్న మందిగారా

యెనర కీమణుల్ గాన వాల్మీకీకల నింపి దళదళల పెగడినారా
యే భూసురోక్తము కిచ్చట వేచాళి భుజులల్ వల్లించి ఘనక గవిరా
యొక్కపారి నా యెడదను బూతులూలి కాలకాలాంతరంబుల కడం నిలికి
పూర్వ కిస్కళా కైభన మూర్తిగాంచ కనలఁ దెరవించె నల్లదె నానుమిగొండ.
“నామప్ప! యీ శిల్పం వే మిచ్చుల మేమిచ్చొద్ద మేమో యోహళా
రా మప్ప! వీని వదలి నేనుండును బలవంతుం ద్రు మేదినిరనివల్”
*రామప్ప నడియు చెలువున్ భూమికు దయామృతంబు పొందెనా లేనా
రామప్ప నడిని చూచిన నామది చెలువయ్యె శోక నాదంబెనగన్.
*జైన హొందనమర సామరస్యంబనఁ బద్యాది యొకనిఁ బరిసరిల్లె
ప్రాచీన శిల్ప విభక్త దర్శనమున దళకత ద్రుంధాళి తివరుండు
ఽమణియ పృథ్వీయల్ రింజల్లు శిల్పమున్ గలరామ ప (పు) నడియొక నలువ
మండ

శిధు లల్పించెను సిద్ధేశ్వరాంబుల హా వోట ఘటంతో నొప్పుయండె
అద్రరాజ్ఞి లేజ ముడిత ముద్రవింది భద్రకాళి యొకట నానమొండె
గిరిని నిలచె నచట నరసింహాదేవుండు భిక్షకుల కెత్తుడు భద్రమమెను.
(1985 మం రములో ఓరుగల్లు, హను మిగొండ- ఈ ప్రదేశముల గిరి చుంప గల దేవాలయములకు రామప్ప చెలువును బాచిరిని, అలనాటి భావకరంకరయే పద్య రూపమున ని విధముగా భాసిల్లినది

•••

అని ప్రకాశించి, శ్రీశైవుని కృత మైన
సంస్కృత మైన ధార్మిక ఆధ్రికరించి,
తన కంటికి మిఠాయి వంటిదిగా ప్రాప్తిం
చాడు. నిరంకుశుడు దాని కంటికిరించి,
కృంగార మైన ధార్మిక ఆధ్రికరించి, తన
దిక్ కుట్రించాడు.

రాజసుహృద్ వరప్రభుడైన వీర భద్రారెడ్డి ఒక రోజున కొలువు తీరివున్న సమయంలో ఆకడి అన్న అల్లాడ మేయారెడ్డి ప్రవాగుడితో.

ఈ ఓడీక నినుల పోలు చక్కవులు లే రీసాటి కాంబునక దక్షిణాను చక్రవర్తి నవర గం ధర్మాత్మలో భామిని వక్షిణ ద్వయ గంధవార ఘుస్సూ ద్వైరాజ్య భారంబు న ధ్యక్షించుక గవివార్యులము! భవనీ య ప్రాధ సాహిత్యయోగ

(కాశీ పీఠిక. 14)

అని సుంతురించి, ఏవు నిర్మించబోతున్న కాశీఖండాన్ని మారయ్యడి కంఠ మీను కలసిం? కవి కోరాడు. శ్రీనాగుడదే విధంగా ఆ గ్రంథాన్ని అతడి కంఠం గా రచించాడు.

ఈయన వరంవర ముత్తలూనూ ఈ ఓడీక నినుల పోలు చక్కవులు లేరీసాటి కాంబునక అనేది బ్రహ్మ స్త్రులంబిని. ఇందులో ఎంతైనా సుత్యమైనది. శ్రీనాగుడు చక్షుకాధిపతి ముత్యాలకాలలో కనకాభిషేక గౌరవాన్ని పొందాడు, అనుబంధం లాంటి కాశీ ఖండాన్ని విశ్వదేవధంలాంటి నైవధ్యాన్ని రమణై రంగానూ, అనితరసాధ్యంగానూ ఆంధ్రీ రించాడు. ఉచ్చటవివాద ప్రాధతో గాడదీడిన భట్టు కంచుధక్కన వగుల గొట్టించాడు.

ఇతటి కాత్య కూరుతు కనుకనే తనకు గుణించి తాను అంత వింకంగా చెప్పకొన్నాడు.

జనశ్రుతుల కోనూ, పిట్టగళులూ వికటగదిగా, హాస్య గాడు గాత్రచారంలో త్వుత్పటికీ, పాంతు రంగ హాస్య స్థంభునికాదం చూశ్యం కంచి ప్రాధ ప్రబంధాలను రచించి, పాంతురంగవిధి ని వక్షిణంధనంబున అని ప్రఖ్యాతిని పొందిన

కవి వ్యవధుకు తెనాలి రామకృష్ణుడు. ఒకనాడు విమారి కదాదిమంత్రి రామ రామకృష్ణుడిని తన సన్నిధికి రావించు కొని, ఆర్హాసవాసీనుడిని చేసి, ఉదయం బ సువగంబు పేరువు పామ

ప్ర్యానంబునం బాట్టిరా విదితం బైన మహిన్ మహాంధ్ర కవి తా విద్య బా ప్రాధి నీ ౩౫ లేని సరవార్ల పోధ ఘటనా పాలా పరిమూర్తి కా రద నీ యాపమ రామకృష్ణ కని చం ద్యా, సాంధ్రక్షీరీ క్యరా!

(పాంతు. 1-27)

అని ప్రస్తుతించి, పాంతురంగడి చరిత్రను నా కంకంకా వ్రాయుటమీద దరి కోరాడు. రామకృష్ణుడంగీకరించి, ఆంధ్ర కావ్యాల్లో ఒకటిగా ఎన్నడగిన విధంగా ఆ కావ్యాన్ని రచించి, అతడికి కృతి యిచ్చాడు.

ఈ రామకృష్ణుడే శ్రీగడ వరస రామతో తనవ సుఖజీర్ణ ఒకే వాగ్యు ధంబో తన కవి తా మ గాత్యాన్ని ఒక చాలు పద్యంలో తెలియ చేశాడు.

ఒకని కవిత్వము దెనము నొప్పులు దప్పలు నా కవిత్వము దొకనికే దప్పుల బట్టు పని యుండకు, కా కవి తిప్పు బట్టివ్ మొగ మటు క్రిందుగా దిగిచి ముక్కులు వోర నిమంబ క స్తితో సిగ మువలంబు గోతు, మది

చెప్పన గొట్టుదు, గాలం దన్నుదున్. తంజాపురాధికార్యుడైన రిఘునాథ నాయ వడి ఆనానాన్ని అంకంచి, విజయ నిలా పాది ప్రబంధాలను రచించిన కవి చేయ భార వేంకటకవి. ఇంటి పేరు నసగా చేస్తూ వృత్తి కవిత్వంలో పసల్ని దని, విమ ర్శనల లేక మన్ననలని పొందిన కవి ఇతడు.

అభినవభోజరాజ విరుదాంబుడైన రఘునాథ నాయకుడు వేంకట కవితో

ప్రతి పద్యము నందుఁ జను కృతి గలుగఁ జెప్ప నేర్తు, కల్లెడ తగుకా

కృతి వింటి మపారముగా ఓతిలో నీ మాన్య మెరిగిన్ రామ సుమీ! (విజయ విహసం. అవ. 50)

అన్నాడు. స్వయంగా కొన్ని కావ్యా లను, యక్షగానాలను రచించిన రాజకవి రఘునాథుడు చేసిన ఈ ప్రకంప ప్రత్యక్ష రి సత్యం. విజయవిహసం తీసుకొని, అత్యంతంగా ఏ పుటను తెరిచినప్పు డికీ, ఆ పుటలోని పద్యాల్లో ఏ ఒక్క దానిలో నైనప్పటికీ ఏదోఒక సాందర్యం అది అర్థంకారం కావచ్చు, కల్పాలం కారం కావచ్చు, లేదా నూకై, పామక, నానుండి, కలలుకబడి, లేదా మతోకటి ఉండితీరుతుంది అందుకే రఘునాథుడు వేంకటకవి నా విధంగా సంబోధించాడు.

ప్రాచీన కవిత్వానికి భరత వాక్యాన్ని ఆధునిక కవిత్వానికి నాంది పలికేన అద్భుత నాంధీ కవి ప్రపంచ నిర్యాకత తిరు పతి వేంకట కవులు అటు గద్యాలనుండి, ఇటు చెన్నపట్టణం వలన మధ్యలోతన్న ఆనానాలన్నీంటిని సందర్శించి ఆనంభ్యా కంగా అప్రేరణా నాలు, శతావధానాలు చేసి, తమవాకితో, తెలుగుదేశాన్ని కుంఠ మగంచేసిన కిం కవీంద్రులూ కంచా నులు తిరుపతి వేంకటకవులు.

నాడు ఒక పర్యాటకుం గద్యాత్మక తెల్ల నపుడు శ్రీరామ ధూపాలుడితో తమ అత ధానాది విద్యలను గుణించి, ఈ విధంగా చెప్పాడు

శతఘంట కవనమ్యు సబ్బు నంగతి యత్నం గరతలామతక మ్మౌ గాద మాకు! నస్తావధాన కస్తావలంబన మన్న నంబొండెను దండనంబు మోవ నానంధాని కవిత్వాదంబరం బన్న నల్లయై బండినడక మోకు, సత్కావ్య నిర్మాణ చాకచక్యం బన్న కుడ్రసో పేర భోజనము మోకు,

కనుక, పైని మనం చికిత్సించిన ఆయా
కవుల ఆభిప్రాయాల పన్నెండవ వాక్
అనాంభావానికి కాక, వారి ప్రతిభపట్ల
వారిపై మమృతానికి, ఆత్మ ప్రత్యక్ష
నాి చిహ్నంగా భావించుటం మూల
తంగా వుంటుంది.

రామాయణ కల్పవృక్ష సారములు

ఇటీవల 'విజయనగరం' గురజాడ స్వరకజ్జిలా కేంద్ర గ్రంథాలయంలో సాహితీ మిత్ర సమాఖ్య విజయభావన ఏర్పాటుచేసిన ప్రసంగ తోలిక కార్యక్రమంలో చోడవరానికి చెందిన శ్రీ ముత్యం రామమూర్తి ప్రధాన కర్తగా పాల్గొని 'విశ్వనాథవారి రామాయణ కల్పవృక్ష సారము' అనే విషయంపై ప్రసంగించారు.

శ్రీకృష్ణుడు ధన్యులౌధకు ప్రతినిధి కాగా, శ్రీరాముడు ధర్మచరణకు ప్రతినిధి అని శ్రీరామమూర్తి చెప్పారు. శ్రీరాముడు జ్ఞానపథవిహారి అని చెప్తుంటే పితృవాక్య సారము, ఏకపత్నిప్రథమ, భార్యవాత్సల్యము, దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ ఇత్యాది గుణములే ఆయన మానవులందరికీ ఆదర్శమైన మైనాడని వివరించారు.

శ్రీశ్రీ లాంటివారు విశ్వనాథ వారిని 'పాపాణపాక' అని విమర్శించినప్పటికీ సరళ మందరమైన శైలి విన్యాసంలో మృదుమధురంగా పద్యాలు రచించటంలో కూడా విశ్వనాథవారు సిద్ధవాస్తు అని శ్రీరామమూర్తి రామాయణ కల్పవృక్షం నుండివిశ్లేషణపద్యాలను ఉదాహరించారు. తమోగూ ప్రధానమైన తాటకీని సూచించటం, రక్షోగూ ప్రధానమైన అపాల్యను అనుగ్రహించటం, సాత్విక గుణ ప్రధానమైన సీతను గ్రహించటం ద్వారా శ్రీరాముడు మానవ లోకానికి అందించిన మహోన్నత సందేశాలను విశ్వనాథవారు తమ రామాయణ కల్పవృక్షంలో విపులీకరించారుని శ్రీరామమూర్తి చెప్పారు.

ఆయన ఇంకా తనిడ్డ, విశ్వామిత్ర, వాలి, తార, మారీచ, రావణ పాత్రల చిత్రిణలో విశ్వనాథవారు ప్రదర్శించిన ప్రతిభను సోదాహరణంగా వివరించారు. రామసుగ్రీవ మెత్తి ఆవర్యవంతమైనదని, అంజనేయుని సేవా నిరతి, కార్యదీక్షాదక్షతకు ప్రతిక యని శ్రీరామమూర్తి పేర్కొన్నారు. మేనకా విశ్వామిత్రుల ప్రేమకలాపాల సుందర్యంగా విశ్వనాథవారు సూక్ష్మమైన కృంగారాన్ని సున్నితమైన వాస్తవికత బొప్పించారని చెప్తుంటే, విశ్వామిత్ర పాత్ర 'ఏకాగ్రత'ను బోధిస్తున్నదని శ్రీరామమూర్తి తమ అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించారు.

సీతపద్య రచనలోను, దుష్కర ప్రాసల ముద్రలలోను, సుదీర్ఘ సమాసాల పోహలింపులోను విశ్వనాథవారు కనపరచిన నైపుణ్యం శ్రీరామమూర్తి సోదాహరణంగా వివరించారు. విశ్వనాథవారు తమ ప్రతిభ మోడ ఆత్మవిశ్వాసమున్న వ్యక్త కాని అహంకారి కాదని ఎప్పుడూ మెచ్చుకుంటున్న కలవా రని, గురువుకు కీర్తి తెచ్చిన కిష్కంధం శ్రీరామమూర్తి సాధికారంగా వెల్లడించారు. సంస్కృత సంప్రదాయాల సింధుమైన విశ్వనాథ నిజంగా విప్లవాత్మక అనీ, ఆయనవంటి కవి ఈ కాలబింబంలో ముగిసిన లేరని విప్లవముగా చెప్తుంటే శ్రీరామమూర్తి తమ ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

విజయభావన సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ కె. మార్కండేయుడు విశ్వనాథవారి వ్యక్తిత్వ కవితృత్వాలను ప్రశంసించి, పద్యముమౌఖ్యిని ఘటించాడు.

(ఆచార్య బా వ న్)
()

నే ను!

- డా రామదుగు వెంక శేష్వరకర్మ
ఎం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

*కాలనదిలోని బ్రతు కను కనక సాత్ర ముంచుచు, గుణామృతంబు సేమించుచుండి లోపరంద్రాలు గమనింప నోపనయితి నపుర! భువి నె.త వెట్టిమానవుడ నేను.
*వింత బొమ్మల తుడమి మేల్ బంటి లోడ ఇంతలో ఆకి, యేకమై అంకలో నె రంగుల హారంగు కాలంపు చెంగువట్టి పడుచు లేచి పాగడి తనీవాడ నేను.
*వగరుగా వాస్తవాల ధనంపు చెప్పు తగులు చున్నను మదికి, చిత్రమృగాగ ధోహ యుద్ధాలబాపగా ఒడగ లేక నలిగి పోయిడి వెట్టి మానవుడ నేను"
*ప్రకృతికిని, స్వభావంకలకు బానిసయి వెలసి యుంటున్న నాకయింబంటు నార రణమాలిన నిర్భయ జన్మ రణమాలిన నలిగి పోయిడి వెట్టి మానవుడ నేను"
*మానరాగంబు, మేల్మేక, మంచితనము మనసి బలహీనతగ నెంచు మనసమాజ సరణి నరణుక ద్రుమికి, చిచ్చుబిరిచెల నలిగి పోయిడి వెట్టి మానవుడ నేను"
*ఫణులుపడత్రోసి, నిచ్చెనల్ నైహిగ చక్రసేమి క్రిమయ్యతో, సుఖము నెడి చరమ వడయాప సోపాన పటముండు తరిలి తిరిగిడి వెట్టి మానవుడ నేను!"

గతవార్షిక సంచికలోని కొక్కొండ్ల వేంకటరత్నముగారు అను వ్యాసము రచయితలు శ్రీ దిగవల్లి వేంకటేశ్వరపు గారు, పారపాటున అచటవారి పేరు పేర్కొనడం బడలేదు. సం. పా.

నన్నయజయంతి

ఇటీవల గౌతమీ ప్రాంతీయ గ్రంథాలయంలో శరన్నండలివారి యాజమాన్యమున శ్రీకామ్రాష్ట్ర శ్రీమద్భవా పంతుల సర్వకారాయణాస్త్రిగారి ఆధ్వర్యమున నన్నయ జయంతిర్నవవర్ష జరిగినది.

శ్రీకందుకూరి కొండారాధానులుగారు సభారంభమున వేదపఠనము గావించిరి. అనంతరము చిత్రమర్తి అశ్వినరసింహముగారి మనుమరాలు 30 ఏండ్ల వయస్సు అధ్యక్షుల సలకారముతో 'శ్రీ వాణీగిరి జ్యోతిషా' శ్లోకము పఠించినది.

మొదటిది సాహిత్యవిమర్శకులు 2వది భాషా వేర్వేలు అయిన శ్రీకామ్రాష్ట్ర వీరి భద్రరావుగారు నన్నయను గురించి మూలన పద్యాలతో బ్రసంగించిరి.

నన్నయ భారతమును పరిశోధించిన వారందఱు కవిత్వాది విషయములపై సెక్కున పరిశీలన కావించిరి. కవిత్వములకు త్వము సెనయాస్పృశించకపోయి రనిరి. తామమీ మాంసాపాత్రానుసారముగ నన్నయ రచనను పరిశీలించితి మనిరి. నన్నయగట్టి వేదవిద్వాంసుడని అతనికిలన యన తెలుసుకొన్న దనిరి.

ముప్పాసి వాడుకవి కాలేదని, ముప్పయినా వేదమని కూడ అర్థముకల దనిరి. సురజల పూరికంబులని పద్యములోని సున్నత వాక్యము అను మొదట సూక్తియనికా వేదవాక్యమనియే ముఖ్యార్థ మనిరి. నన్నయ వేదవేత్తయనుటకు - అతనిరాయుడు ఉత్తరాయలపై చాల పర్యాయములు దండెత్తి, సమ సందర్భమున దెలుపుచు సంస్కృతములోని అసక్యోత్, అనుపమనకు నన్నయ ముద్దుడు

మారు అనుట మంచి యుదాహరణ మనిరి. అలాగే నన్నయ వేద వ్యాకరణ మెరిగిన వాడనుటకు కొన్ని మంత్రముల నుదాహరించి యీ వాక్యములు ఋగ్వేదములోని వని ఛాందోగ్యములోని వని పేర్కొనిరి.

అది యందు తమకు గౌతమీ గ్రంథాలయముతో గల చిర పంచాయతను గురించి వివరించి గ్రంథాలయమును విక్రీలై ప్రకటించిరి.

తాము మీ మాంసము బాగా అధ్యయనముచేసి తదను సారమంగా భారతమును పరిశోధించి యీ విషయములు చెప్పుచుంటి మనిరి. ఈ విధముగా వేద విమర్శనైవా ఇంకను పరిశోధించుట ముందినది.

తాము వేదమంత్రములను సుస్వరయుక్తముగా పఠింపలేక పోయినందులకు సభలోని వేదపండితులు ఉపయోగపడలే ననిరి.

శ్రీ వాణీ గిరిజా: అను పద్యమున పురుషోత్తయంతాజగత్ శ్రీకంఠాః, అని పాటించిన క్రమమునకు భిన్నముగా తరువాతి వచనమున హరిహర హిరణ్యగర్భుని క్రమ భంగముగాన వచ్చుటకు గారిణము బోధ పడుటలేదనిరి.

మీమాంసా శ్లోయన మొనరించి తత్వమవారము లేల్పితి, మన్న విషయముల వివరణ మింకను ఎప్పటికీ గోరుచున్నది. సూక్త వాక్యము అన్న దాని ప్రాకరణీ కార్థము విడిచి వేదమనే అర్థము చెప్పుటకు మీమాంసా సాధ్యయన మెట్లు తోడ్పడునో తెలియదు.

శ్రీ హనుమదింద్రగంటి.

- డా రామదుగి వెంకటేశ్వర శర్మ

ఆ కంటి సాగములో నలరామగడోయి! 'పాటల మంబరి' నీటు గోటు ఆకన్నామలకిది నందగింపుగడోయి! కర్మ 'ద్రాక్ష' తోరణం పుకేత ఆకులకు పల్లవులో నలికయిగడోయి! విలనక కథానాథా లలిత కాంతి ఆ టడనవ్యలో ఎరిపించును గడోయి! ప్రియముగా 'రంగ నల్లిక' హారం గీ ఆ విగాల పాలమందలెక్కే లేజ 'మౌన బుకుపులే' చు సోదగొల్ప రమ్య సామ్య దృష్టి రాజులు ముక్కుంటి ఎన్న బుధుల "హనుమదింద్ర గంటి!"

000

వేదములందు తమ కెంతో గౌరవ మున్నట్లు తెలుపుచు స్వరయుక్తముగా గాక వచనముగా చదివినందున తమ తేమియు హాని కలగలేదనుట, వేదకుండితులు శ్రీమంచితలెననుట పరస్పర అవిరుద్ధములే ట్లగునని స్వరయుక్త పఠనమున వైశిష్ట్యమున్న దయ్యా, వేదనియోగి వీరి యపప్రాణము కృష్ణపడుటలేదు. వీరచట విడిచిన మంత్రములు ఋగ్వేదములోని వని వీరు వక్కాణించుటకు కాగణము ఋగ్వేదమును అతిగా వీరు అధ్యయనము చేయుట, యజుర్వేదానుల క చూడ పోవుటయు కారిణములే యుండనోపుక. వీరుదహరించిన వేదవాక్యము అన్నియు యజుర్వేదము నందును గలవు.

ఏమైన అనే విషయములు వైదిక పున దక్షములు గావించుట కాక మూలన ధర్మసక్తితో పరిశీలన పఠయమనుట అభిలషణీయమే అనవచ్చును.

(గౌరీమ)

... ..

అసహాయమున నీవు మానలేనక
 రాగభివై యుగియున్
 వినుతిత్తిర్చి ఫలము పొంది వేరుల
 విశ్వమున భూమి కై
 యనయమున్ భజియించుచుండిగ మిము
 ప్పరిచి యేతేరగై
 కొన వేమందుము నీ చరిత్రమునకున్
 గోపించి పట్టెదరా!

సమాలోచన 8,4,5,6,7,8,9,10వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,15,20రూ.లు
 ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిస్టర్డ్ పోస్టులో పంపగలము. వి. వి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అక్షరము :—

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
 రైల్వే తెలుగు లెక్కరూ, వి. టి. కె. కాలనీ,
 6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్),
 రాజమండ్రి-1.

